CİLT: 21 ARALIK 1973 SAYI: 243

yeni ufuklar

YIL: 1973 YENİ SAYI: 243

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

CUMHURİYET OLAYI

İlhan Selçuk

Bir tür okumuş ya da elit insanımız, öteden beri Türkiye'yi azımsamak ve küçümsemek eğilimini sürdürür. Batı hayranlığında belirginleşen bu eğilime göre, her şeyin iyisi ve üstünü Batı'dadır. Hiç kuşkusuz, gazetenin iyisi ve üstünü de Batı'dadır.

Bir gazete ne demektir? Matbaası, haber kaynakları, muhabirleri, yazarları, yöneticileri, sahipleri, dağıtım organları, çeşitli örgütleri ve okurlarıyla bütünleşen bir değeri yansıtır gazete... Batı sermayeciliği sanayi kesimine ulaştığı, hattâ bazı ülkelerde sanayi ötesi denilen düzeye vardığı için, gazeteciliği de buna göre oluşmuştur. İleri toplumların haberleşme ve fikir alışverişinde hem olanakları çaplıdır, hem de toplumun gerekleri bu çapın boyutlarını saptar. Çoğu Amerikan, İngiliz, ya da Fransız gazetesi, uzun geçmişe sahiptir. Dünyayı örümcek ağı gibi sarmış ajanslarıyla beslenir, özel

muhabirlerinin çekici yazılarıyla renklenir. Radyo-fotoları, teleksleri, uçakları, tekniğin son araçları ve sınırsız para harcamalarıyla ünlü Batı gazeteleri mesleğin hiç kuşkusuz göz kamaştırıcı örneklerini verirler. İtibarlı organların, dünyanın çeşitli devlet ve hükümet adamlarıyla ilişkiye geçmekteki kolaylıklarını da bunlara katınız. Herhalde kolaylıkla yadsınamayacak bir güç çıkar karşımıza.

Ama bu gücün düşmanı da kendi içindedir. Büyük sermayenin yarattığı basın organı, büyük sermaye ideolojisinin de emrindedir. Bu kısıtlama, Batı gazetelerinin işlevlerini de kısıtlar. Haberlerde ve fikir yazılarında statükoculuğun zorunluğu, Batı gazetelerinin zayıf yanıdır.

İşte bu zayıflık, Batı basınının eleştirilecek yönlerini dışarıya vurur. Basın özgürlüğü, kamuoyunun desteğini kazanan ve çok partili demokrasi düzeninin dengesinden yararlanan bazı ciddî gazetelerce korunur. Batı'da gazetelerin okurları dikkatli birer hakemdirler. Basını denetleyen bir kamuoyunun oluşması da gene bir uygarlık aşamasıdır. Bir gazete hiç kuşkusuz yalnız sermaye değildir. Kâğıt, mürekkep, makine, yazı, haber; ama bir de okurlar var. Okurların eğilimleri, bilinçleri, denetimleri, bir gazeteyi değerlendiren başlıca etkenlerdendir. Dünyanın çeşitli yerlerinde, kişilerin kişilikleri okudukları gazetelerden anlaşılabilir. Cebinde bir Le Monde bulunan Fransız, ya da New York Times bulunan Amerikalının eğilimleri az çok bellidir.

o

Ya Türkiyemizde durum nedir?

Türkiye son çeyrek yüzyılda küçümsenmeyecek bir kapitalist gelişim gösterdi. Basınımız da bu gelişime paralel bir çizgi çekti. Bir kuşakta sermaye sınıfı yarat-

manın hırsını yansıtan basın organları çıktı ortaya... Yeni makineler, teleksler, son buluşlar, reklâmcılık, renk, ofset baskıları, spor, magazin, piyango ve her şeyle birlikte Babıâli yeni bir havanın içine girdi. Fikir özgürlüğüne kapalı bir sermaye iktidarında basın, nasıl olabilirse, öyle oldu. Sermaye ile emek arasındaki dengeyi bulamamış bir parlamentarizmde basın nasıl oluşabilirse bizim basınımız da o tür aşamalardan geçti. Ülkenin ekonomisinde hakim tepeleri tutmuş bulunan yabancı ve yerli şirketler ve ortaklıkları da gazeteleri reklâm açısından denetim altında bulundurdular.

Böyle bir ortamda fikir kısırlığı gazetelerin çoğuna elbette egemendir.

Ne var ki, hiç bir kural toplum olaylarında istisnasız yürümez. Türk basınında da bu gelişme kuralının dışında bazı organların bulunması doğal karşılanmalıdır.

Cumhuriyet gazetesinin yeri ancak böyle saptanabilir.

Cumhuriyet gazetesi, Yunus Nadi'nin kurduğu bir basın organıdır. Millî Kurtuluş Savaşı'na Ankara'da Yeni Gün gazetesiyle katkıda bulunan Yunus Nadi, kurtuluştan sonra İstanbul'a geçmiş, Cumhuriyet'i çıkarmaya başlamıştır. Atatürk'ün yakınında Anadolu ihtilâline katılan bir kalemin, yeni devletin kuruluşundan sonra işlevini aynı yönde sürdürmesi, Cumhuriyet'e karakterini veren birinci etken olmuştur.

Yunus Nadi'nin son yıllarında gazetenin sorumu Nadir Nadi'ye emanet edilmiştir. Nadir Nadi Cumhuriyet'in yayın yönetimini ve sorumunu otuz yılı aşkın bir süre taşımıştır. Yalnız Türkiye'de değil, dünyada önemli bir süredir bu. Bir gazete bunca uzun süre bir insanın yönetiminde kalırsa, o insanla gazete, ve gazeteyle

o insan arasında bölünemez ilişkiler doğar. Bu ilişkilerin ayrılamaz biçimde bağdaşması nedeniyle Cumhuriyet'i tanımak için Nadir Nadi'nin kişiliği üstüne eğilmek gerekir.

Hiç kuşkusuz, bu tür incelemeler, ileride basın tarihini ve zamanımızın olaylarını yazacak olan araştırmacıların daha derinlemesine yapacakları işlerdir. Ne var ki, yaşadığımız olayların anlamını kavrayabilmek için şimdiden gözlemlerimizi yazmak zorundayız. İkinci Dünya Savaşı öncesinde gazeteciliğe başlamış, İkinci Dünya Savaşı süresinde gazetenin sorumunu taşımaya yönelmiş, tek partili dönemi yaşamış, 1950 - 1960 arasında Atatürk devrimlerini savunma açısından muhalefetini sürdürmüş, 1960'tan sonra Türkiye'nin sosyal adalet düşüncesine açılışında öncülük etmiş, 1971'in 12 Mart'ından bu yana çetin olaylar karşısında çetin sınavlar vermiş bir Nadir Nadi'nin kişiliği kolayca özetlenemez. Bu uzun meslek yaşamı, aynı zamanda bir devrimcilik uğraşıdır. Biz bu yazımızda yalnız bir nokta üzerinde duracağız. Nadir Nadi, son çeyrek yüzyılda hızla oluşan sermayecilikle yakın ilişkiler kursaydı; bugün Türkiye'nin sayılı zenginlerindendi. Cumhuriyet gibi bir gazetenin başında bulunmak, Nadir Nadi gibi ünlü bir isim için ölçüsüz parasal ufuklar sağlıyordu. Nitekim, bazı gazetelerin sahipleri, bu parasal ufuklara altın kanatlar açmışlardır. Bir gazetenin yayın politikasını Türkiye'deki malî grupların bazılarına yaklaşarak sürdürmek bile gazete patronlarının parasal güçlerini geliştirebilir.

Oysa, Nadir Nadi'nin karakteri ve yazarlık ülküsü, yalnız kendi kişiliğini değil, Cumhuriyet gazetesini de çıkar çevreleriyle içli-dışlı olmaktan korumuştur. Maddî çıkarları geri plâna iten, fikir saygısına öncelik tanıyan bir politika gazeteye egemen olunca, Cumhuriyet

çeyrek yüzyıldan beri kapitalist gelişim içinde bulunan Türkiye'de özel yerini almıştır.

İşin sevinilecek yanı, Cumhuriyet'in bu özel yerini bilinçle saptayan okur kitlesidir. Türk okurunun ilerici bir gazeteye sahip çıkması, Batı ülkelerinde görülmemiş bir olayı 12 Mart 1971'den sonra Türk basın tarihine yazmak şerefini sağlamıştır.

o

Cumhuriyet gazetesinin dış dünyadaki, hattâ Türkiye'deki bazı gazeteler kadar olanakları yoktur. Araç ve gereç bakımından zenginlikte öteki gazetelerle yarışamaz. Gerçi dünyada bir kuraldır bu... Fikir gazeteleri, tiraj gazeteleriyle aynı kulvarda yarışmazlar. Daha sade, daha gösterişsiz, daha ağırbaşlı bir yayın yolunu izlerler. Fotoğrafa, renge, sansasyona bağlı tiraj gazeteleri ise tabiatlarına uygun bir yayın politikasının peşindedirler. İran Şahının, ya da İngiliz Prensesinin nikâh törenleri, milyonerlerin özel ilişkileri, sinema yıldızlarının hızlı yaşantıları, Süreyya'nın aşkları, meşhur futbolcuların ve boksörlerin serüvenleri, çarpıcı cinayetler, sosyete dedikaduları, bilinçsiz halk yığınlarınca ilgiyle izlenen modern çağ masalları, tiraj gazetelerinde sayfa sayfa sunulur. Türkiye'de yayınlanan tiraj gazeteleri Batı'daki örnekleriyle eşdeğerlidirler.

Cumhuriyet bu üslûbun dışındadır. Bununla beraber, Batı'daki benzerlerinden önemli ayırımları vardır. Batı'nın fikir gazeteleri hiç kuşkusuz Cumhuriyet'ten daha çok olanağa sahiptirler. Ama Cumhuriyet'in kamuoyunu etkileme gücü çok daha fazladır. Batı'nın durmuş oturmuş kapitalist toplumlarında ve gelişmiş sanayilerin statükosu içinde bulunan fikir gazeteleri, Türkiye'deki fikir gazetesiyle bir tutulamaz. Cumhuriyet, Atatürk devrimlerinin yayın organıdır. Önce devrimler

dönemini yaşamış, devrimci fikrin ciddî savunucusu olmuştur. Daha sonra, hızlı bir toplum oluşumu içinde hem çağdaş fikir akımlarını Türkiye gerçeklerine göre değerlendirmek, hem Atatürk devrimlerinin çizgisinde yürümek işlevini sürdürmüştür. Daha açıkçası, Cumhuriyet'in tarihî bir görevi bulunmaktadır. Bu görevle gazeteciliği bağdaştırmak zorunluğu, gazetenin başlıca kaygısı olmuştur. Cumhuriyet'in dünya ve ülke olaylarına Türk devriminin ışığında bakabilmesi, fikir gazeteciliğinin temel yörüngesidir.

Özetle Cumhuriyet, Batı fikir gazetelerinin taklidi değildir, Türkiye devriminin koşullarından doğmuştur.

o

Ne var ki, bu koşullar zaman zaman Cumhuriyet'i zorluklara sürüklemiştir. İktidarlar, Atatürk devrimlerinin koşutuna girdikçe Cumhuriyet'e yakınlaşmışlar, bu koşuttan uzaklaştıkça Cumhuriyet'e öfkelenmişlerdir. Ülkede gerçek bir fikir ve basın özgürlüğü kurulmadığı için, bir fikir gazetesini vuracak silâhlar siyasî iktidarların ellerindedir. Bu siyasî iktidarların çıkar çevreleriyle yakınlığı, Cumhuriyet'in bağımsızlığını tehdit eden tehlikeler yaratmıştır. Bu tehlikeleri sürekli olarak yenmesini bilen Cumhuriyet son sınavı da 12 Mart'tan sonra vermiştir.

Gerçekten 12 Mart'tan sonra bütünleşen tutucu ve gerici güçlerin yarattığı ortamda, Türkiye'nin bütün ilerici kişi ve kurumlarına hücum başlamış, tutukevleri aydınlarla dolup taşmış, devrimci kuruluşlar faşist güçlerin baskıları altında kalmışlardı. Bu ortamda bazı çıkar çevreleri amaçlarına ulaşmışlar, Cumhuriyet'e reklâm ambargosu uygulatmak başarısına erişmişlerdi. Aynı zamanda Sıkıyönetim yetkilileri gazeteyi kapatıp bazı üyelerini gözaltına alınca, Cumhuriyet'in içinden ve

dışından gelen etkilerle Nadir Nadi'yi görevden uzaklaştırmak eğilimi yoğunlaşmıştı. Bu olayları Türkiye'nin o günkü ortamında değerlendirmek gerekecektir. Çünkü, 12 Mart 1971'den sonra ülkeyi saran faşizm dalgası, tüm dünyada ve Avrupa Konseyi'nde büyük yankılar ve tepkiler uyandırmıştır. Türkiye'nin devrimci ve özgürlükçü gazetesi Cumhuriyet'in bu çalkantıdan payını alması kaçınılmazdı.

Ağırlaşan baskılar karşısında Nadir Nadi 1971 Temmuzunda görevden çekilmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Cumhuriyet'in yayın politikası değiştirildi. Üstü örtülü faşizmin açık uygulamaları sürüyordu Türkiye'de... Cumhuriyet gazetesinin bu uygulamalar karşısındaki tutumu, okur kitlesinde büyük bir tepki yarattı.

Ve okurlar, birbirinden habersiz, ama birbiriyle bütünleşen bir protesto eylemine giriştiler. O günlerde gazeteye gönderilen okur mektuplarının satırlarında bilinçli bir direnme belirgindir. Bu mektuplarda özetle deniyordu ki:

«Gazetenin fikir yönü değişmiştir. Devrimcilik bir yana bırakılmış, çıkar çevrelerinin ve tutucuların isteklerine boyun eğilmiştir. Biz okurlar, gazetenin bu tutumunu protesto ediyoruz. Cumhuriyet'i okumama ve okutmama kampanyası açıyoruz. Nadir Nadi yönetimi tekrar ele alıncaya ve gazete kişiliğine kavuşuncaya dek bu protesto sürecektir.»

Nitekim, bu protesto eylemi başarıya ulaşmıştır. 1971'den önce yüz binin üstünde satışı bulunan gazete, 1972'de kırk bin satışın altına düşmüş, ve düşme bir yerde durmamıştır. Satışın gittikçe azaldığını gören ortaklar kurulu, gazetenin yönetimini tekrar Nadir Nadi'ye vermekten başka kurtuluş çaresi bulamamıştır.

Nadir Nadi, gayet elverişsiz koşullar içinde gazete-

nin yönetimini tekrar ele almıştır. Zira, olağanüstü koşullar Türkiye'de devam etmekte ve faşizmin soluğu ülkede duyulmaktaydı. 1972'nin Ağustos'unda arkadaşlarıyla birlikte gazeteyi tekrar canlandırmaya çalışan Nadir Nadi'yi zorlu bir sınav beklemekteydi. Sıkıyönetim altında Cumhuriyet'i tekrar Cumhuriyet yapacak, dağılan okurları toplayacak, yaraları saracak, ve Babıâli gazeteleriyle eşit olmayan koşullarda yarışa girecekti. Gazetenin elindeki parasal olanaklar kıttı. Ve üstelik ülkeyi saran baskı havasında Cumhuriyet'i açıktan okumak âdeta bir cesaret sayılıyordu.

Ne var ki, bu elverişsiz ortamda bile bir mucize oldu. Cumhuriyet eski yörüngesine doğrulunca, okurların protestosu son buldu. Yüz bin satıştan kırk bin satışa düşen gazetenin tekrar yüz bine doğru yükselme yoluna girmesi, sosyal olayların yasalarını zorlayan bir hızla gerçekleşiyordu. Elli yıllık gazetenin iki yıl içinde düşüp tekrar doğrulması, üzerinde önemle durulacak ve irdelenecek bir olaydır.

Bu olağanüstü olayda dikkati çekecek nokta şudur: Batı'ya bakarak Türkiye'deki düşün ve basın yaşamını azımsayanları yalanlayacak bir gelişme saptanmıştır. Türkiye'de bilinçli okur düzeyi her ülkede bulunamayacak kadar yüksektir.

Ve Türk okuru büyük bir sınav vermiştir.

Belki dünyada ilk kez, bir okur kitlesi, fikir doğrultusundan sapan bir gazeteye toplu bir ceza vermiş ve onu doğru yola getirmiştir. Belki dünyada ilk kez, bir okur kitlesi gazetesinden uzaklaşmak zorunda bırakılan bir başyazarı elbirliğiyle tekrar başyazı köşesine oturtmuştur.

Cumhuriyet, âdeta okurların yönettiği bir gazete niteliğine erişmiştir bugün.

BİLGİ KARGAŞASI

Samim Kocagöz

Bu yıl Cumhuriyetimizin 50. yılını kutladık. Bize cumhuriyetin yolunu açan Kurtuluş Savaşımız, yıllar geçtikçe, görgü tanıklarının yavaş yavaş dünyamızdan çekilip gitmesiyle, gerçekten tarih sayfalarında kalıyor. Tarih sayfalarında kalıyor derken, şöyle bir düşünmek zorundayız: Gerçekten tarih sayfalarında kalıyor mu? Hani diyelim ki, Kurtuluş Savaşımızın tarihsel açıdan değerlendirilmesi, tarihi yazılıyor mu? Yazılmaya yazılıyor; ne var ki, ne belgelerin değerlendirilmesinde, ne de yorumlarda, savaşın çeşitli yönlerden ele alınmasında birleşilebiliyor. Mustafa Kemal Paşa ile savaşa katılmış komutanların, yöneticilerin anıları, 1950'den sonra ortalığa çıkmaya başladı. Savaşın en önemli belgeleri olması gereken bu anılar, - Ali Fuat Cebesoy, Kâzım Karabekir, Rauf Bey vb. gibi - Gazi'nin Nutkuyle karşılaştırıldıkta, birçok gerçekler ortaya çıkıyor. NUTUK, belgelere dayanan, savaşın tek ve yalnız adamı Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından, Yunan ordusunu - giderek emperyalizmi - önüne katarak İzmir'e sürdüğü, vardığı evreyi, gün gün, ay ay ele alan büyük, toplu bir belge. Öyle bir belge ki, Büyük Millet Meclisi'nde bütün millete Mustafa Kemal tarafından okunmuş bir belge. Gazi, bu nutkunda her şeyi - kendisini yarı yolda bırakıp çekilen arkadaşlarını bile - açık açık yazmış ve söylemiş. Tâ Türkiye o zamanki dış siyasetinden izleyeceği iktisat politikasına değin yine o zamanlar - savaş içinde, savaştan sonra Nutku okuyana dek - her sorunu söylemiştir. Bu temel belge - Nutuk - ile sonradan Mustafa Kemal'in savaş arkadaşlarının yayınladığı anılar

-belgeler- henüz tarihçiler tarafından karşılaştırılmamıştır. Kurtuluş Savaşı tarihimizin savaş olayları gerek Genel Kurmay Tarih Şubesi tarafından, gerekse özel olarak bazı yazarlar tarafından - Sabahattin Selek'in Anadolu İhtilâli gibi - yazılmışsa da bu büyük Kurtuluş Savaşı'nın, siyasal, toplumsal, ekonomik açıdan bütün olarak bir değerlendirmesi daha yapılamamıştır. Kimi yazarlar, bu savaşın bölümlerini enine boyuna incelemişlerdir. Ne ki tüm bir yargıya, yoruma varan büyük bir eser daha ortaya konamamıştır. Hal böyle olunca, SAĞCILAR bir yöne, SOLCULAR bir başka yöne Kurtuluş Savaşı olaylarını çekmektedirler. Kendilerine göre birtakım yorumlara varmaktadırlar. Bu sağdan soldan çekme, istenilen biçimde, nalıncı keseri gibi yontma, Kurtuluş Savaşımız için ortaya bir bilgi kargaşası çıkarmaktadır. Kimse, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş nedenleri üstünde durmamakta, Osmanlılığın çöküşü sırasında beliren milliyetçilik akımlarına dikkat etmemekte; Mustafa Kemal Paşa'nın hangi koşullarla Cumhuriyet'i kurduğunu düşünmeden, olguları gözönünde tutmadan, niçin şunu yaptı? Neden bunu yapamadı? gibisine konuşmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, daha savaşın içinde, bilinçli olarak kendi diliyle söylediği, yazdığı sözler, unutulmakta, ya da bilmezden gelinmektedir: 'Bizi mahveden, yok etmek isteyen sömürgeciliğe, emperyalizme karşı döğüşüyoruz, döğüşeceğiz...' sözleri, unutuluvermekte, yalnız sözde kalmadığı halde, bu sözlerini silâhıyle doğruladığı halde, bütün 'ezilmiş, sömürülmüş ülkelerin' Mustafa Kemal'i bayrak yaptığı bir gerçekken (Nehru'nun kızına yazdığı mektuplarda olduğu gibi), efendim, bizim Kurtuluş Savaşımız anti-emperyalist bir savaş değildi demek; Mustafa Kemal'in kurduğu cumhuriyeti küçümsemek, çok gü-

lünç oluyor. İki yıl önce bu konuda, sorulan bir soruya (Varlık Yıllığı, 1971, sayfa 223) şöyle karşılık vermiştim: 'Sağcılar için, gericiler için, Atatürk'ü ulusun elinden almaya kalkışmak doğaldır: Şeriatı getirmek isterler; Halifeyi getirmek isterler; haklıdırlar Atatürk'e çatmakta... Ama solcular, sosyalistler için, yukarıda kısaca - bu yazının başında da diyebiliriz - özetlediğimiz nedenlerden ötürü anlamsızdır. Bırakalım diyalektiği, bilimsel sosyalizmi, bu konuda Birinci Dünya Savaşı sonunun koşullarıyle, İkinci Dünya Savaşı sonunun koşullarını gözönünde bulundurmamaktır...'

Diyebiliriz ki, duygusal bir bağnazlığa saplanan sol düşünürlerimizin kimisi, tarihsel olayları, yine duygusal bir yoruma götürmek istiyorlar. Bu istek, 1961'den sonra düzensiz, gelişigüzel, tutarlı bir yayın olmayan kitapların çoğalmasından sonra büsbütün ortaya çıktı. Öylesine ki, 'Canım, Mustafa Kemal de ne yapmış?'; 'Anti-emperyalist savaş yapmışsa, niçin Türkiye'de hemen sosyalizmi ilân etmemiş?' Bu ve buna benzer sorular, insanın aklına durgunluk verir azbuçuk tarih okumuşsa; 1919 yıllarının olaylarını, koşullarını biliyorsa.

28 Ekim tarihli Milliyet gazetesinde başlayıp Kasım ayı içindeki pazar günleri de devam eden bir açık oturum, yukarıda andığımız konulara değinen çok ilginç bir açık oturum oldu. Ali Gevgilili'nin yönettiği bu oturumda Sayın Yakup Kadri, Şevket Süreya bir yanda, öte yanda Sayın Prof. İdris Küçükömer 'Atatürkçülük ve Türk Toplumu' konusunu tartıştılar. Bu tartışmada yukarıda değindiğimiz konuların çoğu ele alındı. Bundan böyle de her oturumda, her toplantıda alınmakta devam edecek. Bütün aydınlar arasında bu gibi tartışmalar, duygusal olsun, bilimsel olsun, isterse bilime bürünmüş duygulara tutunarak olsun tartışılır, konu-

şulurken, şu önemli iki sorun, bilimciler tarafından açıklığa kavuşturulmalı, bilimsel açıdan incelenmeli, bir sonuca bağlanmalıdır. Biz, bilimci olmadığımız için, bildiklerimizi, duygularımızı, yorumlarımızı bir yana koyup, bu iki önemli sorunun gün ışığına çıkmasını diliyoruz; ve inanıyoruz ki, solum diyen aydınlar arasında bu iki temel sorun aydınlığa kavuştuktan sonra daha bir yakınlık meydana gelebilecektir; örneğin, 23 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın kurduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstanbul'da İngilizler tarafından kapatılan Osmanlı Meclis-i Mebusan'ından Anadolu'ya gelen - ya da kaçabilen - mebuslarla ve işgal altındaki Anadolu topraklarından gelen mebuslarla kurulmuştur; ortalıkta bir seçim olmadığına göre, bu nasıl Meclis'tir? gibi sorular da kendiliğinden aydınlığa çıkacaktır: İşgal altındaki vilâyetlerde nasıl seçim yaptırılabilirdi? Bu apayrı bir sorun. Meclis, seçimle değil, tayinle kurulmuştur savı da, yersiz olduğu da ayrı bir sorundur. Bilimde inkârcılık, bilimcileri çok yanlış bir yola götürür. Hele duygusallığa bilimde hiç yer yoktur. Sol, sosyalist düşünürler için en büyük tehlike, ayağını Anadolu toprağına, tarihsel belge ve gerçeklere basamamaktır. Temelsiz aşama söz konusu olamaz. Tarihsel koşullar ve olaylar içinde sosyalizme dayanmayan bir temel de çürük olur, bilgi kargaşası yaratır; genç dimağları yanıltır; giderek tarihsel olaylardan saptırılarak temelsiz bir kurgu çabasına düşürür. İşte bu yüzdendir ki, şu iki sorunu, yan tutmayan, duygusallıktan uzak bilimcilerimize sunuyor, ve karşılığını bir vatandaş olarak bekliyoruz:

I. a) Misak-ı Millî'yi düşünen, Cumhuriyet'i düşünen ve gerçekleştiren Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet fikrine çok zor yanaşan savaş ve yönetici arkadaşlarına,

ve o günkü tarihsel koşullara karşın, ilân ettiği Cumhuriyet'i, bir sosyalist - açık söyleyelim komünist - bir Cumhuriyet olarak, (istese de) ilân edebilir miydi? b) Savaş sırasında ortaya çıkan Yeşil Ordu, gerçek bir sol kadro olarak da kabul edilse; - hani halka inmiş, ordunun benimsediği de kabul edilse - acaba Mustafa Kemal'e savaş boyunca gerek orduyu yöneten, gerekse sivil olarak Mustafa Kemal'e yardım eden yöneticilere, kabul ettirebilir miydi? Mustafa Kemal, Yeşil Ordu ile - Çerkez Ethem'le - savaşı kazanabilir miydi? c) Gerek Lenin'in, gerekse Stalin'in, o sıralar, Mustafa Kemal'e yardım ederlerken, Mustafa Kemal'in Anadolu Kurtuluş Savaşı'nı yitirmesinden çok çekindikleri - korktukları - tarihsel bir gerçektir. Örnek olarak, Ali Fuat Cebesoy, anılarında, Sakarya Meydan Savaşı'nı kazanan Türk Ordusunun durumunu öğrenmek için, elçi bulunduğu sırada kendisini bir gece yarısı çağırıp, savaş durumu hakkında Stalin'in bilgi istediğini yazar. Yine belgelerle saptanmıştır ki, Lenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine gönderdiği ilk temsilciye, elçiye, şöyle bir talimat verir: 'Mustafa Kemal Paşa, büyük bir diplomat, büyük bir asker, anti-emperyalist bir savaş yapan büyük bir adam. Ama sosyalist değil. Bunu bilip sakın işini bozmaya kalkışmayın. Sonra savaşı yitirtirsiniz.'

Bu tarihsel belge ve gerçekleri elbette tarih bilimcileri bizden iyi bilirler. Bu yüzden çözümlenmesini istediğimiz bu sorunun ayrıntılarına girmek istemiyoruz. Bilimcilerimize sadece sorumuzu soruyoruz.

II. İkinci sorun olarak şu ünlü İZMİR İKTİSAT KONGRESİ gün ışığına çıkarılmalıdır. Kanımızca, yanan, yıkılan, bütün ticaret eylemini yitiren 1923'lerin İzmir'inde, acele alınması gereken birtakım ticaret tedbirleri vardı. Çünkü, İzmir, bütün Ege'nin ürününü savaş-

tan önce ihraç eden bir limandı. Bu ihraç, dışarıya ürün satma içi de, Levantenlerin, Rumların ve Ermenilerin elindeydi. Hemen savaş sonrası, beş parasız kalan yeni hükümet, ürünlerini satmak için çareler, yollar aramaktaydı. İzmir İktisat Kongresi bu etkiler altında yapılmıştır. Oysa, Mustafa Kemal Paşa'nın gerçek iktisat politikası, - Nutuklarında da var - DEVLETÇİLİK olmuştur. Demiryollarından bütün yabancı şirketlere değin - hani İzmir'de Belçikalıların tramvay şirketine değin - hepsini devletleştirme olmuştur. Bugün halkın yararına - Mustafa Kemal'den sonra - işletilmese de tiyatrolarımız bile devlet tiyatrosudur. Şöyle de sorabiliriz: Mustafa Kemal Paşa'nın devletçilik ilkesi karşısında, İzmir İktisat Kongresi'yle suçlanması ne dereceye değin haklı olur? Ölümünden sonra Devletçilik yozdurulmuşsa, bu suçu Atatürk'e yükleyebilir miyiz? Anti-emperyalist bir savaşçının Devletçilik ilkesi, koyabileceği en haklı, olanaklarını kullanarak koyabildiği en doğru ilke değil midir?

Bilgi kargaşasından gençleri, vatandaşları kurtarmak için, bütün tarihçi, tarih bilimcisi, düşünür yazarlara bu yukarıdaki iki sorunun incelenmesini öneriyorum. Yan tutmadan, duygusallığa kapılmadan; önyargılı Mustafa Kemal düşmanlığını bir yana bırakarak; olumlu ya da olumsuz, ve bizleri inandıran bu konuda eserler, incelemeler ortaya koymalıdırlar. Öyle sanıyorum ki, Kurtuluş Savaşımızın yorumu, belgelere dayanarak, bağnazlıktan kurtularak ortaya konuldukta; Türk Solu, bir daha geniş nefes alacak, basacak bir temel bulacak; gelişmesi, örgütlenmesi daha bir kolay olacaktır.

BİR KİTABI OKUDUKTAN SONRA

Sami N. Özerdim

«Sanat uzun, hayat kısadır». İki yüz yıl önce yaşasaydık, okuyacağımız kitapların sınırlı sayısı, bizi «hangisini okuyayım?» telâşından kurtaracaktı. Ama, bugün; klâsikleri mi, çağdaşları mı, her gün yeniden yayılananları mı, yoksa, bunlardan seçme yaparak her çağın yazarlarını mı okuyacağımız üzerinde kafa yormak, kaygılara düşmek var. Gelecek yüzyıllar insanlarının bu yolda işi çok daha güç olacak.

Geçenlerde, bu yıl neler okuduklarını sayıp döken yazarlarla ilgili bir soruşturmaya ben de, kendi kendime, katıldım. Notlarıma baktım. Sayı kabarık, ama, çeşitli konularda okuma gerekseme ve zorunluğu, çağdaşlara el sürmeme engel olmuş. Bir arkadaşım, üniversite sıralarındaki okuma tutkumuzu anımsatarak: «Ne okuduysak o günlerde okuduk» demişti. Yaşamın koşulları içinde eridikçe, o mutlu yılların okuma verimi de gerilerde kaldı. Ne var ki, okuma sevgisi o çağımızın sıcaklığını koruyor.

Zaman zaman düşünürüm. Bizim okumamızın birtakım yükümleri var. Okuyacaksınız, not alacaksınız, düşüneceksiniz, tanıtma ya da - kişiye göre - eleştiri yazacaksınız. Sonra, bir kitabı yeniden okumak da gerekecek; yeni bir yazı ya da alıntı için... Yorgunluk, hattâ usanç duyduğum kimi günler; okumayı seven bir küçük memur olmayı düşlemişimdir. Akşam evine çekildikten sonra, hiç bir koşula bağlanmadan, salt okumak... Sona eren kitabı yerine koyduktan sonra, bir yenisine başlamanın sevinci ile akşamı, hafta sonunu, bayram tatillerini beklemek...

Bu - belki gereksiz sayılacak - başlangıcı, okuduğum, üzerinde durmaktan geçemediğim bir kitap nedeniyle yazdım. Hele, çağdaşlara, benim gibi çokça eğilememiş bir okuyucu için, bu kitap, okuduktan sonra unutulacak bir yapıt değildi. Bu bir romandı. Yayınlanalı nerdeyse bir yıl olacak. Yazarı bir kadın: *Claire Etcherelli.* 1934'te doğmuş. Yüzyılımızın ünlü kadın yazarı ve düşünürü Simone de Beauvoir'in şu sözleri, kitabın arka kapağına alınmış: «Hayranlık verici, iç burkucu bir aşk hikâyesi. Ve her şeyden önemlisi: Unutulmaz bir doğrulukla konuşan biri.» Ama, bizim eleştiricilerimizden biri, bu sözleri yadırgamış; bir yazarın bir yapıtı salıklamış olmasını önemli saymıyor.

Eleştirmeci bu kanıda olduğu için, biz de kendisine önem vermeyecek miyiz? Eleştirmeci, işi güç bir kişidir. Kimi zaman kendisini sözü dinlenir bir görevli sayarlar; kimi zaman ise, pişmiş aşa su katan bir «ukalâ», gereksiz bir araya girici bilirler. Ne olursa olsun, eleştirmeciyi yabana atamayız. Simone de Beauvoir'dan sonra bizimkinin de izlenimini öğrenmek gerekiyor. Kitap üzerinde düşünürken, her ikisini de yanımızdan ayırmıyoruz.

Bilimize Bertan Onaran'ın, arı - ve arada önerileri de bulunan - Türkçesiyle aktarılmış olan romanın adını unutmayayım: *Elise ya da Gerçek Yaşam.* 1967'de Fransa'da Femina Ödülü'nü kazanmış. Bu ödülün 1904'te kurulduğunu, on iki kadından oluşmuş yargıcılar kurulu bulunduğunu, kurucusunun da bir kadın olduğunu, Femina Ödülü'nü alanlar arasında: R. Rolland, R. Dorgèles, A. de Saint-Exupéry, Bernanos gibi adlara raslandığını öğreniyoruz.

Gazete ilânlarında, roman «yabancı işçiler sorununu» işleyen bir yapıt olarak duyuruluyor. Bir an durak-

ladım. Kitabın arka kapağında, Bernard Pivot'dan alınmış bir tümce, şu yargıyı veriyor: «Bu roman pek öyle söz etmez işçi sınıfından, onun içinde yaşayarak.» Gazete duyurusu ile Pivot'nun yargısını birleştirebiliriz. Ortaya, yazarın, bildiri değil, roman yazdığı gerçeği kendiliğinden çıkmış olur.

Roman için düşüncelerini söyleyenlerin hemen hepsi, «gerçeklik, doğruluk, ölçülülük»te sözbirliği ediyor. Öykü, işçi ortamında sürdüğü halde, sivriliklere saplanmamış olması, yazarın ölçülülüğüne bağlanır.

Taşrada, öksüzlük ve yoksulluk içinde yaşayan bir genç kız, Elise, bütün sevgisini, küçük erkek kardeşi Lucien'de toplamıştır. Lucien, ablası gibi dengeli bir çocuk değil. Çabuk evlenir. Sonra, eşini ve çocuğunu yüzüstü bırakarak Paris'e göçer. İşçilikle geçinir, işçilerin savlarını savunmak için eylemlere katılır. Ablası, onun ardından gittiği Paris'te, kendisini bir otomobil fabrikasının içinde buluverir. Ama, hep, bu işçiliğini geçici sayarak... İşyerinde tanıştığı Cezayirli Arezki ile arkadaşlığı, giderek; yine kitabı eleştiren bir Fransız yazarının «terimlerdeki utangaçlık» deyimi ile nitelendirilebilecek yalın, özden bir aşka dönüşür.

Ortam, Cezayir savaşının sürdüğü, Fransa'nın, Fransızların «Müslüman Fransızlar» diye eritmek istedikleri Cezayirlilerin, Paris'te binbir kovuşturmaya, baskıya, hattâ işkenceye uğradıkları bir zaman ve çevrenin ortamıdır. Cezayirlileri tutan Fransızlar etkisiz kalıyor. Arezki, Paris'teki Cezayirlilere «bizden» diye tanıttığı Elise için pek ilgi ve sevgi toplayamıyor. Genç Cezayirli, Elise'in önünde bile polisin onur kırıcı davranışlarına uğruyor, katlanıyor. Sonunda, onu da tutukluyorlar. Lucien ise, hasta ciğerleriyle yatırıldığı hastaneden, bir toplantıya katılmak için kaçtığı gün, trafik kazasında

ölüyor. Elise için, küçük kentine dönmekten başka yapacak şey kalmıyor.

Acı, tutuklanma, düş kırıklığı, ölüm v.b. Bütün bunları her türde, her düzeyde romana konu olarak bulabiliriz; Türk filmlerinde daha da çok... Claire Etcherelli, bu ögeleri, gerçekçi ve ölçülü bir anlatım içinde, kadınlığının duyarlığını, yitirmeden ama abartmadan da katarak, veriyor. Romanın son satırları, kadının, o gün ile yarın arasındaki bocalamada vardığı «karar»ı yansıtıyor: «Geleceğimde saklanan, anılar arasında gizlenen acı yolumu gözlüyor; yumruğunu beynime indirmek için bekliyor, ama yanından dolanıp yiğitçe savunacağım kendimi. En küçük görüntüye varana dek her şeyi kovacağım zihnimden. Ama küller altında yatan kaçınılmaz umut sıkı basacak. Onu alevlendirecek yelin nerden eseceğini bilmiyorum. Beni ne yana iteceğini de. Ama duyuyorum onu. Gömülüşümde duyuyorum. Belli belirsiz, biçimsiz, elle tutulmaz, ama var olduğunu duyuyorum. Kendi içime çekiliyorum, ama ölmeyeceğim orada.»

Vaktiyle kitap tanıtmalarım, belki de yaşadığımız toplumun kimi sorunlarını kurcalamam nedeniyle bana «eleştirici» diyenler de oldu; önce ben yadırgadım. Yapmadığım bir işin sorumluluğunu üzerime alamam. Ne var ki, insanlığın başı sonu belirsiz serüveni üzerinde düşünmüş, duyarlıklara kapılmış bir okuyucu, sadece bir okur olarak, büyüklü küçüklü yazarların toplumu ve insanı belirlemeye çalışan kitapları beni de etkiler. Bu kitap da, okuduklarıma, üzerinde düşündüklerime katılıyor. Romanı seveceğim bir Türkçe ile çevirmiş olan Bertan Onaran'ı da saygı ile anıyorum.[1]

---

[1] *Payel Yayınevi, 1973. 254 sayfa, 15 lira.*

MUZ MU YESEM HURMA MI?

Afşar Timuçin

Ne kötü şiirler ezberletirlerdi bize; bu kötü şiirlerin en kötüleri belleğime kene gibi yapışmış, gitmiyor. Olmadık zamanda hatırlayıveriyorum:

Bize hiç tasalı gelmez bu yerler
Yiğitler ölürken bile gülerler
Yeter ki yaşayan er oğlu erler
Bizi çiğnetmesin ayak altında

Şiire benzemiyor, şiirden başka her şeye benziyor. Kim yazmış bunu, ne diye yazmış, kaç lira almış bu şiiri için? Bilinmez. Yazarken heyecanlandı mı, yazdıktan sonra büyük bir iş yapmış insanın dinginliğini duydu mu? Ne bilirsin! Bilinen, bu şiirin on binlerce çocuğa ezberletildiğidir. Geçenlerde ben bu mısraları kendi kendime şaka olsun diye mırıldanırken oğlum atıldı: «Baba, ben bu şiiri biliyorum...» Bilirsin elbet. Belki senin çocukların da bu eşsiz şiiri ezberleyecek, sen şaşakalacaksın: «Yahu, babam da bilirdi bu şiiri...» Bu şiir kuşaktan kuşağa aktarılacak, çocuklar *«er oğlu erler»* derken seslerini yükeltip sağ ellerini havaya savuracaklar.

Belleğimizin bir yanı çöp tenekesi, tam bir çeyrek yüzyıl aralıksız doldurulmuş. Bir kötü şiir, bir uydurma bilgi, bir kahramanca söyleyiş, bir anlamsız kimya formülü, bir tarih yalanı, bir gazete sululuğu... Ama ille de okul dergileri, okul dergileri...

Şarlken'e yenilince birinci Fransuva
Annesi Kanuni'ye gelerek etti dua

Oğlu için Türklerin yardımını diledi
Almanların elinden onu kurtarın dedi
Macarlar da Türklere düşmanlık besliyordu
Savaşa hazırlandı yüz bin kişiiik ordu

Bu şiiri de ezberliyor mu çocuklar? Bilmiyorum. Ama, bundan çok daha kötülerini ezberliyorlar. Ben bu şiirlere kötü diyorum ya, çocuklarımıza ezberletilen öyle şiirler var ki, bizim vaktiyle ezberlediklerimizi mumla aratıyor. O zamanlar işin bir ölçü, bir uyak zorunluluğu vardı, dolayısiyle kötü şiiri yazabilmek için az buçuk şair olmak gerekirdi. Beş kilometre yol tepip yalın ayak bucağa inen aç ve cılız arkadaşımız, yerli mallar haftasında tahtaya kalkıp,

Muz mu yesem hurma mı
Hindistancevizi mi

şiirini ezbere okumak zorundaydı, ama ölçü ve uyak yardımıyla bu işi biraz olsun kıvırabiliyordu, sanırım aynı yerlerde aynı çocuklar (hemen hemen hiç bir şey değişmemiş oralarda) şimdi ölçüsüz uyaksız şiirler ezberleyebilmek için bir kat daha çaba göstermek zorundalar.

Bu sabah gündelik gazetelerimizden birinin her gün yayımladığı çocuk dergilerinden biri geçti elime. Şöyle bir göz atayım dedim. Atmaz olaydım. Çocukluğumun bütün acısı içime toplandı. Korkunç bir şiirsizlik kapladı içimi. Bizim zamanımızda bu şiir yalanlarını söyleyenler, nezaketen de olsa, şiirin altına bir imza koyarlardı, uydurma ya da doğru. Şimdi yok böyle şey. Ne gereği var beyim! Şiir işte. Sahibini ne yapacaksın?

Başınızı ağrıtmazsam, bu şiirlerden birini size okumak isterim. Size, «*Sen de böyle yap*» şiirini okuyorum:

Gel kuzu gel
Sen de böyle yap
Gel sıpa gel
Sen de böyle yap
Bir yere bak
Bir havaya bak
Başla Karagöz
Haydi Kocakulak

Gördünüz mü şiiri. Bir okuyan bir daha okuyor. Bir de «*Barış içinde*» şiiri var aynı dergide, o bundan da güzel. Ama, uzatmayayım...

Neden böyle yapıyorlar, bilmiyorum. Aslında şairi, yayımcısı, işportacısı, eleştirmecisi, işkembecisi bol bir milletiz. Bizde de şair sıkıntısı çekilecekse, dünya şairsizlikten kırılır. Her boydan şairimiz *mevcuttur*. Durum böyleyken «her kişi biraz şairdir» ilkesini kötüye kullanarak çocukların kafasını beynini çöp kutusuna çevirmenin anlamı var mı? Aynı saçmalıklar sürüp gidecekse, bari ölçülü uyaklı olsun da neşemiz gelsin!

Gel sıpa gel
Sen de böyle yap

Bunu hangi çocuk okur seve seve, bu mısraları ezberleyen hangi çocukta şiir beğenisi kalır. Çocuklara bunları ezberleteceğinize, hiç değilse Bay Ece Ayhan'ın şiirlerini ezberletin, onun şiirleri kulaktan kafaya işlemeyeceği için insana iyilik vermese bile kötülük de vermez. Ya da onun şiirleriyle sizinkilerin bir karmasını

yapın, belki değişik bir şey elde edersiniz, belki güldürürsünüz çocukları.

Gel sıpa gel
Şiirimiz erkek emzirir abiler
Sende böyle yap
Seriyor zambaklarını kıskançlığın bir delikanlı.
Yeraltı gömütlüğü açık.

Rasgele beyler...

o

D U Y U R U

YENİ UFUKLAR, gördüğünüz gibi, uzun süredir ilân almadan, daha doğrusu alamadan, kendi yağıyla kavrulup çıkmakta ve çıkacaktır da. Derginin yaşaması, sayısı onu pek aşmayan kitapçılar kanalıyla sağlanan indirimli satışlardan çok, abonelerinin - yine indirimli - katkılarıyla sürdürülebiliyor. Ne var ki, posta işleminin sıkıcılığı birçok abonemizi bizden uzaklaştırıyor, dolayısiyle de gelir kaynağımızda giderilmesi güç kısılmalara yol açıyor. *Yeni Ufuklar* bugün, yakın uzak dostlarından, posta işleminin sıkıcılığını, yılda bir kez olsun göze almalarını ve başka okuyucu sağlamalarını rica ediyor.

Daha çok bir düşünce dergisi olmaya çalışan dergimiz, sayfa yetersizliği yüzünden hikâye koymamaya karar vermişti. Bu kez, eskiden olduğu gibi, şiir de koymaktan vaz geçmiştir. Üzülerek duyururuz.

TÜRK OLMANIN ONURU

Vedat Günyol

Osmanlı İmparatorluğu, bütün imparatorluklar gibi, ırkça, dince apayrı, birbirine, bilinçli bilinçsiz düşman birçok topluluğu bağrında barındırmış, barındırmaya çalışmış bir imparatorluktu. Tıpkı Roma İmparatorluğu gibi, o *Pax Romana* ilkesiyle dünyaya, bir tek odaktan, ordularının gücü, kılıcının keskinliği ile tepeden inme bir barış (pax) getirmek isteyen Roma İmparatorluğu gibi. Bütün Avrupa'yı boyunduruk altına alan, tâ Asyalara kadar uzanan bu koca imparatorluğun dayanağı, vazgeçilmez öğesi, dili, kültürü, görüşü, anlayışiyle bir bütün olan Romalılardan başka neydi? Bu imparatorluk, her ayak attığı ülkede dilini, kültürünü, dünya görüşünü egemen kılmaya çalıştı. Lâtince, bütün Avrupa dillerinin özüne, ruhuna girdi, kutsal kitaplarına varıncaya kadar.

Oysa, Osmanlı İmparatorluğu'nda bambaşka bir gelişme oldu. Neydi bu imparatorluğun asıl dayandığı, dayanması gereken öğe? Türk ırkı, Türk insanı mıydı? O soyu sopu, kanı canı ile adına Türk dediğimiz, Türkoğlu Türk, Anadolu insanı değil miydi? Öyle olması gerekirdi. Bugün çöküp gitmiş olan, yerinde yeller esen Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Türkiye Cumhuriyeti'ne kala kala ne kaldı, Türk diye adlandırdığımız, adlandırmaktan övünç duyduğumuz insan topluluğundan başka? Osmanlı sarayı kopmuştu Türkten, Türk dilinden, Araplığın, Acemliğin etkisiyle. Arapların dinini benimsemekle, bir başka dünyalara yönelmişti, aslını, özünü unutarak. Türk, Osmanlı İmparatorluğu'nda âdeta bir üvey evlât, bir sığıntı olmuştu. Açın, o Türk dostu geçinen, Osman-

lıca - Türkçe sözlük yazarı Redhouse'ın 1884 ve 1922 tarihli İngilizce - Türkçe Sözlüğünü. Orada *outlandish* sözcüğünün karşılığı olarak şu açıklamayı bulursunuz: Yakışıksız, *Türkvâri.* Yani, kaba saba, acaip, uzak. Türk, böylesine hor görülüyordu yerli yabancı, herkese.

Yıl 1919 veya 1920, yurdumuzu dört bir yanından sarmış, illerine, ilçelerine yerleşmiş düşman güçlerine ve Vahdettin'in o kalleş hükümetine karşı Anadolu'da Türk direnişi örgütlenmekteydi. Babam, Vahdettin hükümetine bağlı bir ilçenin (Kartal) kaymakamıydı. Anadolu ile sıkı bir bağlantı kurmuştu. Mustafa Kemal'e bağlamıştı umudunu her namuslu yurtsever gibi. Telgraflar gelip gidiyordu aralarında, sevgi, sempati gösterileriyle dolup taşan. İstifasını verdi bir gün babam, ailece toparlanıp Anadolu'nun yolunu tuttuk, o ateş, kan ve duman deryasında. Trenler Anadolu'ya taşıyordu binler ve binlerce bağımsızlığa susamış insanı. Marşandiz treninin içini, üstünü, yürekleri yurt sevgisiyle çarpan insanlar kaplamıştı. O küçücük yaşımda hatırlıyorum, Adana istasyonunda saatlerce duraklayışımızı, düşman askerlerinin süngülerinin gölgesinde. Anadolu'ya akın vardı. Ana baba günüydü. Kolera salgını kasıp kavuruyordu dört bir yanı. Trenden atlayan, dar atıyordu kendini, uçkuru elinde, şurada burada içini boşaltmak için.

Trenin sağı solu, partallar içinde başıbozuk Türk askerleriyle doluydu. Anneannem, o anasını babasını Rusların kesip doğradığı (öyle anlatırdı), o Kafkasya'dan amcasiyle birlikte kaçıp kapağı Türkiye'ye atmış olan anneannem, durmadan uyarıyordu bizi, yaklaşmayın, geri durun diye. Kimdi bu geri durmamız gereken insanlar? *Pis* Türklerdi. Öyle belletilmişti, öyle bellemişti: Çöküntüler içindeki imparatorluğun en güvenilmez, en kaçınılması gereken insanlarıydı Türkler. Redhouse

sözlükçüsünün dile getirdiği havanın etkisindeydi anneannem, beyni yıkanmıştı yüzbinlerce insanın bilinçsizliği içinde. Çünkü, «sırtını kürke, kapını Türk'e alıştırma» diyordu bir Osmanlı atasözü.

Viyana kapılarına dayanan Osmanlı ordularının Avrupa'yı titrettiği günlerden kalma «Türk gibi güçlü» deyimleri, imparatorluğun çökmeye başlaması ile, Avrupa sözlüklerinde *Tête de Turc* (Türk kafası: Herkesin saldırdığı, kafasına vurduğu kimse) gibi küçümseyici bir takım deyimlere bıraktı yerini. *Le grand Turc* (Büyük Türk), Osmanlı padişahlarına verilen bir sıfatken, *Türk* sözcüğü birden aşağılatıcı bir anlam kazandı. 1885 tarihli Littré sözlüğünde *Turc* sözcüğü, mecazlı anlamda, kaba, taş yürekli adam diye tanımlanıyor. Aynı sözlüğe göre, *Traiter quelqu'un à la Turque* (Birine Türk gibi davranmak) ise, hatır gönül saymadan, hoyratça davranmaktır. Daha yeni zamanlara gelelim: 1952 tarihli *Petit Larousse* da, *Tête de Turc*'ü herkesin, vur abalıya, sille tokat giriştiği, patakladığı adam diye veriyor. *Webster New Roth Dictionary* (1959) adlı sözlüğe bakarsanız, Turc, vahşî, zalim, kıyıcı bir anlam taşır. *Petit Robert* adlı Fransızca sözlükte (1969), *Turc* sözcüğünün karşılığı sert ve kıyıcı, *tête de Turc*'ünkü de, herkese durmadan alay konusu olan kimse'dir.

Görüyorsunuz işte, *Türk* sıfatı, özellikle yabancı sözlüklerde, geçmişten kalma bir aşağılamanın kafalardan hâlâ silinmeyen bir simgesi olarak sürüp gidiyor. Bundan yirmi yıl öncelerine kadar, İstanbul'a hep Constantinople demekte direnen, karikatürlerde Türkleri fesli, pala bıyıklı, zaman zaman külâhlı, palalı göstermekte direnen Avrupa basını, artık hizaya gelmiş, edepli terbiyeli bir düzeye varmış bulunuyor bugün, hele *Türk gibi güçlü* deyimini yüzyıllarca tekelinde tutan gü-

reşçilerimizin bu sıfatı başkalarına kaptırmalarına karşılık sanatçılarımızın, romancılarımızın, hele karikatürcülerimizin Avrupa sanat çevrelerindeki başarılarından sonra.

Türk olduğunu söylemekten çekinen, Araplık, Arnavutluk, Çerkezliğiyle övünen bu Osmanlı ortamından bizi, Türk olmakla övünen bir ortama kim getirdi dersiniz? Atatürk. Türk köylüsüne, o bitmez tükenmez savaşlarda dünyayı egemenliği altına almak isteyen imparatorluğun sömürgeci, yağmacı savaşlarında kanı canı istenen, kanını canını esirgemeyen Türk insanına, Türklük onurunu kim kazandırdı, Atatürk kazandırmadıysa? Ondan önce, bu yolda çaba gösterenler olmadı mı? Oldu elbette. Türk köylüsüne, Türk insanına *dangul dungul* sıfatını yakıştıran, Osmanlı sarayı ve onun uydularının, tâ Avrupa'lara kadar yansıyan bu iğrenç tutumlarına Atatürk'ten önce, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Mehmet Emin Yurdakul, Gökalp gibi nice nice sanatçı ve düşünür, soylu ve haklı bir öfkeyle karşı çıkmışlardı. «Ben bir Türküm, dinim cinsim uludur» dizesi, önce Osmanlı sarayının, sonra da Türk'ü hor gören Avrupa dünyasının suratına atılan bir protesto tokatıydı.

Nice yıllar önce, Paris'te, İstanbul hayranı bir amiralin karısiyle tanışmıştım ayak üstü. Türkiye'nin, Atatürk Türkiyesinin, artık *pittoresque* dediği, o yabancıları çeken hiç bir yanı kalmadığından yakınıyordu. İstanbul'a birkaç kez gelmişti. Türk giyim kuşamının, feraceli yaşmaklı kadınlarının, pala bıyıklı, şalvarlı poturlu yeniçerilerinin, başıboş köpeklerle dolu sokaklarının, nargileli kahvelerinin, dilencili hamallı köşe başlarının, sokak berberlerinin, güğümlü şerbetçilerinin, o peçeli çarşaflı kadınlariyle dolup taşan bir dünyanın öz-

lemi içindeydi. Pierre Loti'nin o romantik gözüyle görüp sevdiği, tuhaflıklarla dolu Türkiye uzaklarda kalmış ve artık çekiciliğini yitirmişti onun gözünde.

Neydi bu kadının ve onun gibi kimselerin Türkiye'de aradığı, özlemini çektiği şey? Kılık kıyafetiyle gözlere bir karnaval şenliği sunan, renkli, alışılmamış bir dünya görünümü. XVI ve XVII. yüzyıl Fransız ressamlarının, o camili medreseli, çeşmeli şadırvanlı, açık ve kapalı çarşılariyle, Boğaziçi safaları, Göksu eğlenceleriyle dolu İstanbul manzaralarına bir bakın, anlarsınız bu *pittoresque denen* şeyin ne olduğunu.

Atatürk, bütün bu karnaval görüntülerine son verip, Türk'ü Avrupalıdan, yani düpedüz insandan farksız bir kılığa sokmak, ona, giyimi kuşamı dışında, İNSAN görünümü vermekle, içindeki öz değeri, konukseverliği, inceliği, mertliği, insanlığı ortaya koymakla ne yaptı? Türk'e onurunu kazandırdı.

Ne mutlu Türk'üm diyene sözü, uluorta söylenmiş, söylenebilir bir söz müydü?

İşte, Mustafa Kemal, Türk'ün yüreğine işleyen, yerli ve yabancı Türk düşmanlarının bir politika, bir *pittoresque* özlemi uğruna içine işleyen o aşağılık kompleksine son veren adamdır. Türk'e onurunu, değerini yeniden kazandırmış bir insan olarak, her türlü eleştirinin üstünde yer alan, alacak olan, bütün düşmanlarına rağmen alması gereken büyük bir insandır. Hiç bir şey yapmamış olsa bile - ki yapmadığı kalmamıştır - Türk'e onurunu, güvenini, insanlığını, dünya ulusları arasında aşağısız yukarısız, eşitçe eşitlikçe ayakta durma, durabilme gücünü, güvencesini kazandırmıştır.

Atatürk, Türk'e onurunu yalnız kılık kıyafeti, giyimi kuşamı ile mi kazandırdı? Kadını erkeği eşit haklarla bezeyerek, Türk insanını tarihine, geçmişine, özellik-

le de diline sahip çıkarmaya çalışarak, boş inançlara sırtını çevirip mutluluğunu salt bilimin ışığında aramasını öğütleyerek ve bu yolda çabalar harcayarak kazandırmadı mı? Osmanlı döneminde sarayca ve saray çevrelerince hor görülen Türk'e ve Türkçeye, kaynağına, özüne dönerek onur veren kim oldu? Alfabeyi sadeleştirmek, her yurttaşın tezelden öğrenebileceği bir düzeye getirmek azımsanır şey mi? Atatürk'ten önce, bu konuda birçok deneme önerildi önerilmesine. Ama, kim gerçekleştirdi bütün bunları Atatürk gerçekleştirmediyse? Bir ulusa öz dilini yeniden kazandırma çabası, o ulusa yurtseverlik aşısı yapma değil de nedir? Kendi dilini doğru dürüst yazmak yurtseverliğin en belirgin biçimidir, diyor bir Fransız yazarı. İşte Atatürk, Türk'e asıl onurunu, ana dilini, yabancı etkilerden arınmış olarak yeniden kazandırma çabasiyle sağladı.

Hangi soydan gelirsek gelelim, ister Arnavut, ister Çerkez, ister Laz soyundan gelelim, adına Türkçe dediğimiz o güzelin güzeli, o arı, o temiz, o kıvrak dile gönül bağladık mı, Türklüğe gönül vermiş sayılırız. Bunu, bu nimeti bize tattıran Atatürk oldu. Bu sayede değil mi, insan sevgisiyle dolup taşan halk edebiyatımızın o zengin kaynağına dönebildik, Yunus'ları, Pîr Sultan Abdal'ları, Dadaloğlu'ları, Karacaoğlan'ları yeniden tadar olduk. Bugün, Veysel ile birlikte, «Türküz, türkü çağırırız» diyebiliyor, diyebilmekten kıvanç duyabiliyoruz ya, bundan büyük kıvanç olur mu?

İnönü'nün, Cumhurbaşkanı seçilir seçilmez, Atatürk'ün öldüğü Dolmabahçe Sarayı'nda kutlamaları kabul etmesini hemen izleyen günlerden itibaren Atatürk'e karşı yöneltilmeye başlayan sağlı sollu eleştirilerde, O'nun Türklüğe ve Türkçeye kazandırdığı onurun sözü bile edilmedi, edilmiyor da.

Atatürk de, her büyük devlet ve din adamı gibi, her türlü eleştirinin üstünde bir insan mı? Değil elbet. Onu putlaştırmanın elbette yeri yok. Ama, eleştiride, günün koşullarını, insafı, aklı mantığı hiçe saymanın da yeri yok. Atatürk, önce Türk ordularını zafere ulaştırmış, yurdu sömürgen istilâcılardan, emperyalistlerden temizlemiş bir büyük kumandan, sonra da, Türklüğe onur ve güven getirmiş bir devlet adamı olarak yüreğimizin en sıcak köşesinde yaşamalıdır, yaşayacaktır da.

Atatürk bir semboldür bizim için. Onu, aşmaya, sosyal adalet alanında insan onuruna yaraşır bir çabayla aşmaya çalışmalıyız. Yoksa, sağlı sollu, çoğu zaman haksız ve yersiz eleştirilerle yitirmeye değil.

o

KAZI

Adnan Binyazar

Kazancakis'in *İspanya - Yaşasın Ölüm*[1]'ünü okuyorum günlerdir. Elime alıp birkaç yazı okuyorum. Bitti diye kitaplıktaki yerine koyuyorum Kazancakis'i, sonra elim gene oraya gidiyor. Aynı durum birkaç kez yinelendi şu son ay içinde.

Hamlet, Don Kişot, İspanya'da Ölüm Güncesi (Arthur Koestler) ni de öyle okumuştum. Clive Bell'in *Uygarlık*'ını, Albert Bayet'nin *Bilim Ahlâkı*'nı da böyle okurum. Neresini açarsanız, orasından yaşamaya başlayan yapıtlardır bunlar. Kaç kez dönüp dolaşıp Bayet'nin şu sözleri üzerinde durmuşumdur: «Acaba makine mi insanın, yoksa insan mı makinenin kölesi oluyor? Eskiçağlarda, madenlerde ya da değirmenlerde köle olarak çalıştırılanlar ne de olsa, küçük bir azınlıktı. Bugünse, bütün bir ulusu, saat be saat, yeni tanrıya kurban ediyorlar ve amansız bir mantığın meyvesi olan rasyonalizasyon, dünün işçisini acınacak bir makine-adam durumuna sokuyor» (s. 11). Makine-adamların acısını en gerçek biçimde yüreklere çakmıyor mu bu sözler? Makine mutluluğu aramak için Batı'ya koşanların bir demir parçası oluvermelerinin gerçek anlatımı yok mu Bayet'nin sözlerinde? Ne acı, insanın insandan başka bir şey olması... Çağımız da tutmuş elinden bir yerlere sürüklüyor insanoğlunu.

Çağdaşımın bir hücresi acı duysa, hemen Clive Bell'in *Uygarlık*'ında geçen şu sözler gelir çakılır kafama: «Güçsüzün ölmesine engel oldukça ve güçlünün haklı olduğunu kabul etmedikçe gerçekten uygar olamayız» (s. 24). Güçsüzün ölmesine engel olmayı anladım,

ama güçlünün ya da güçlü gibi görünenin haklı olduğunu kabul etmek gerekli mi? Hangi güçlünün diye sormak yerinde olmuyor mu? Sömürerek güçlenenler için de söz konusu mu bu yargı? Ama gene de, çevremizde gördüğümüz milyonlarca uygarlık savaşçılarının barbarlığını haykırır gibidir Bell.

Shakespeare'in genç Hamlet'e söylettiği «Kör talih, dünyanın tüm bozukluklarını düzeltmek için mi yaratılmışım?» yakınması da beni çok düşündüren sözlerden biridir? Hamlet'in güçlülüğünü mü simgeler bu soru, güçsüzlüğünü mü? Yenenle yenilen arasındaki ayrımsızlığı mı vurguluyor olmalı Shakespeare? Alın Mısır'ı ya da İsrail'i... Biri yenmiş, biri yenik düşmüş, sonuç ne? İnsanlık, daha açıkçası çıkarı olan ülkeler, iki büyük boğayı döğüştürüyorlar sanki. Her savaş alanı bir arenadır çağımızda.

İnsanın gerçeğini yansıtan yazarların hemen her sözleri böylesine bir doğruluk ve sorumluluk taşır. Kafayı allak bullak eden milyon üstü söz... Kimi sözler var ki, bir sözcüğü bir kişilik yaratır. Günü, ayı, yılı, çağı olmayan sözlerdir bunlar. Şu anda, Yunus'un bir sözünü arayıp duruyorum kafamda. Düşüncelerimin hangi noktasında yakalayabilirim onu? Bir anda nasıl üç beş sözcükle çağdaşlaşıvermişti Yunus? Bir acılı durumumda dostça sokuluvermişti. Ya da ben sığınmıştım ona. Kapkaranlık bunalımlardan da nasıl kurtulmuştum! Şimdi ne denli arasam bulamayacağım. Yunuslar, Shakespeareler, Homeroslar... her an yaşarlar insanı, ama insanlar onları kimi anlarda yaşayabilecek gücü gösterebilirler ancak. Şimdi, gecenin şu karanlık gibi ilerlemiş bir saatinde bulup söyleyemediğim o söz, kimbilir nasıl bir ortamda gelip elimden, dilimden tutuverecektir...

Kazancakis de bu soy yazarlardan. On yıl, yirmi yıl düşünüp düşünüp bulamadığını bulduruyor kişiye. Don Kişot'u kaç kez okudum, Sancho'ya kaç kez güldüm, başkalarının gülmelerini de istedim ona... Kaç kez ikisini birbirine karıştırdım, Don Kişot mu, Sancho mu diye sordum... Kazancakis'in şu yargısı birden çözüverdi kafamdaki sorunları: «Sancho'yu biraz kazıdım, altından Don Kişot çıktı.» Çok doğru geldi bu söz bana. Öyle ya, açıklayamasa da, Don Kişot'un yaptıklarını hep budalaca bulur Sancho, ama onun kendisine bir ada bağışlayacağına da inanır, valilik talimleri yapmaya başlar. Nice karşı olanların da, çıkarları için Sancholaştıklarını göstermiyor mu bu? Örtük kişiliklerin ardındaki gerçeği yansıtıyor Kazancakis.

«Yalnız görüp dokunduğumuz gerçek ve hayattır! Senin o söylediklerin hayaldir patron!» diyebilecek kişilikteki Sancho'nun ada valiliği düşlemesi, çağımızın insanını öylesine andırıyor ki... Ama, dünyayı dengeleyen bu değil mi acaba? Yerine göre düş'ü, yerine göre gerçek'i kullanmak, bunlara sığınmak...

Önemli bir sorun daha var Kazancakis'in söylediklerinde. Sancho'yu kazıyınca Don Kişot çıkıyor. Peki, Don Kişot'u kazıyınca Sancho çıkacak mıdır? Bunu belirtmiyor Kazancakis. Belirtemez de, çünkü Don Kişot, her çağda, yapmacık gibi görünen insanın doğallığını yansıtmıştır. Sanırım kazındığında, gene kendisi çıkacaktır. Don Kişot, o çöl süvarisi, İspanya'nın ya da bütün dünyanın korkusuz şövalyesi, «haksızlığa uğrayanlara haklarını vermek, dünyanın basit acılarıyle, yani kıskançlık, haksızlık, korku, namussuzluk, tembellik ve utanmazlıkla savaşmak üzere» yola çıkmıştır. Önüne gelen her şeye saldırmakta, her şeyi olduğundan başka görmektedir. Bu, dünyanın inanılmazlığını göstermez

mi? Bence, hak koruyanların, dürüst davrananların toplum katında gülünç karşılanmasını simgelemek için yazmıştır Don Kişot'u Cervantes. Ya da «dünya, Tanrı'nın elinden haksızlık ve hatalarla dolu bir halde çıktığı ve bu hayal süvarisi onu düzeltmeyi borç bilsin» diye mi yaratıldı Don Kişot? Yargısını şöyle verir Kazancakis: «Don Kişot'un eseri, Tanrı'nın bırakmış olduğu yerden başlar.» Van Gogh da, daha ileri giderek dünyayı, Tanrı'nın kötü bir taslağı sayar, sanatçının da bu taslağı düzeltmek için yaratıldığını ileri sürer. Koca Camus, *l'Homme Révolté* (Başkaldıran İnsan)'yi bu gerçek üzerine kurar. *Başkaldıran İnsan*'da bir gerçek arama bunaltısı içindedir Camus. Ama hangi dalda olursa olsun, sanatçı hep bu bunaltıyı yaşamaz mı? Van Gogh'un «Buğday Tarlası ve Kargalar» adlı resminde, hâlâ bu bunaltının dumanı tüter gibidir. Hep irdeleyici, bir şeyin üstünü kazıyıcıdır sanatçı. Kimi zaman, insanın gerçeğinde, yüreğinde, tüm kişiliğinde kazı yapar gibidir. Çağımızda çok gereklidir bu. Çünkü, kazısı yapılmamış kişilikler, insan gerçeğinin bir parçası olmuyor. Kazancakis niçin duruyor yüzyıllar sonra Don Kişot üzerinde? İnsanın, onun gerçeğinin kazısını yapmak için. Çağdaş insanın değerini ya da tükenmişliğini; ikiyüzlülüğünü ya da utanmazlığını; dostluğunu ya da düşmanlığını yansıtmak için...

Bugün yurdumuzda adı ünlüye çıkmış politikacıların, bilim adamlarının, hattâ sanatçıların; o bizim politikacı, bilim adamı, sanatçı saymadıklarımızın üstlerini kazıyın, kimbilir neler çıkacaktır ortaya... Bu nedenle bunların çoğu üstü örtük yaşamayı seçiyorlar. Kapalı kalacaklar, büyüyecekler... İçlerinde gömü var sanılacak... Oysa, tam bir kazı çağıdır çağımız. Her şeyin üstündeki örtüler kalkacaktır. Kimi kazıyınca altından ne

çıkacak, toplum bunları bilmek ister. Kimilerini kazıyınca, altlarından hiç bir şey çıkmaması da, hiçten gelmiş olmaları da önemlidir. Toplum bunları da bilmek istiyor. İşte Kazancakis, bunun için Sancho'nun üstünü kazımak gereğini duymuştur.

---

[1] *Nikos Kazancakis:* İspanya - Yaşasın Ölüm. *(Çeviren: Ahmet Angın), Tel Yayınları, İstanbul 1973, 253 s.*

o

BALIKÇI GÜNLÜĞÜ

Mehmet H. Doğan

17 Ekim 1973

Günlük tutmak moda oldu son yıllarda. Ben de bu modaya uyduğumdan başlamadım bu notlara. Sevmiyorum, o her sözünde, bir kenara düştüğü her satırda büyük bilgelikler varmış gibi günlük notları yayımlamayı. Bu notlara günlük adını vermem de, öyle rastgele. Belki de günlük'ün anlamını biraz değiştirme, genişletme dileği içimdeki.

Yedi yılı geçti Halikarnas Balıkçısı'nı kişi olarak yakından tanıyalı. Resimleriyle dolu evimin duvarları gibi ne çok şey birikmiş yüreğimde ondan! Bunları paylaşmak istiyorum birileriyle. Sevincini, mutluluğunu hiç kendine saklayamazdı çünkü o. Birini bulup anlatmak isterdi. Balıkçı'yla aynı çağda, aynı kentte yaşamak, onunla konuşmak ondan beslenmek demektir. Bir sözünü anımsasam hemen sesini duyar gibi oluyorum. Öyle yer etmiş ki bende, o kadar şey.

Günlük, benim değil, Balıkçı'nın. Onu tanımış, onunla dost olmuş, sevincini-üzüntüsünü, sevincimi-üzüntümü paylaşmış olmanın mutluluğunu ve onsuz bir İzmir'in acısını birileriyle paylaşmak benimkisi.

Hepsi bu.

30 Ekim 1973

O öldükten sonra ardından yazılanlara bakıyor, söylenenleri dinliyorum da, yazılanların, söylenenlerin onun gerçek kişiliğini anlatmaktan ne denli uzak düştüğünü, ne denli yüzeyde bir hayranlıktan öte gitmediğini görüyorum. Balıkçı için yazı yazma yarışında geri kalmama çabası gibi geliyor bana bütün bunların çoğu.

Ölümünde iki adım ötedeki evine uğramayanlar; yılda birkaç kez Bodrum'a uzanmayı alışkanlık edinmişken son Mavi Yolculuğunda onu uğurlamaya gelmeyenler, büyüklüğünü, şairliğini övmeyi kimselere bırakmadılar, bırakmıyorlar. Büyük şairi, büyük sanatçıyı sanatçısız, şairsiz gömdürmüş olmalarının kefaretini mi ödüyorlar bu yazılarla, nedir?

Orhan Kemal'in, Eyuboğlu'nun, daha gerilerden Orhan Veli'nin, Sait Faik'in cenazesine o kadar çok sanatçının katılmış olmasını nasıl açıklamalı?

Ey sanatçılar, şairler, hikâyeciler, romancılar, sakın İstanbul'dan, Ankara'dan başka yerde ölmeyin!

Balıkçı gibi, gerçek balıkçılardan, yoksul insanlardan dostunuz da yoksa, üç beş seveninizin omuzunda kalır ağır tabutunuz.

31 Ekim 1973

Balıkçı şairdi, duygu adamıydı. Bu yüzden de sevdiklerinin ölümlerine içten yanardı. Akıtılan tek bir damla gözyaşı bütün yazılanlardan, bütün söylenenlerden daha değerliydi onun için. İlâhî Komedi'nin yüzlerce sayfasına değişmezdi Beatrice'nin bir damla gözyaşını.

Sabahattin Eyuboğlu'nun ölümü çok dokunmuştu ona, yıkmıştı sanki. Küçük çalışma odasında oturuyorduk. Eyuboğlu'nun, mavi mürekkeple el yazısı eski türkçe bir levhasını tam karşısına gelen duvara asmıştı. Daha önce görmemiştim bunu.

Önce sinirli, kızgın, gittikçe ağlamaklı bir sesle, gözleri dola dola, adını hiç anmadan konuşmuştu:

«Uzun uzun mektuplar yazardık birbirimize onunla. Her şeyi anlatırdık bu mektuplarda. Bugünlerde yine yazayım, diyordum. Ama yazacağım yine, sanki o yaşıyormuş gibi yazacağım, tabiî gönderemem ona, bir

yerde yayınlarım. Ona bütün bu kötülükleri edenlerin, onu öldürenlerin nasıl insanlar olduğunu anlatacağım. Adamı öldürdüler, neler çektirdiler yahu!»

Yazdı mı bu mektubu, bilmiyorum. Ama yazmamıştır, yazsaydı yayınlardı çünkü.

Kardeşi Suat Şakir'in ölümünde paniğe uğramış gibiydi. Onun ölümünü de bir türlü hazmedemiyordu: «Sıra bendeydi yahu!» O günden sonra sanki gün gün bir şeyler yitirdi Balıkçı. Zaten o günden sonra rahat bir soluk alamadı küçük-büyük hastalıklardan.

Bir de Allende'nin öldürüldüğü gün... Ne dense, ne söylense anlatılamayacak bir acı çökmüştü yüreğine. Herkese küsmüş gibi bir ışıksız, kayıtsız, hiç bir şey söylemeyen bakış vardı gözlerinde.

Nice sustuktan sonra, «Bu dünyayı bok içinde bırakıp gidiyorum,» demişti.

o

BİZE GELEN ESERLER

o *İki Sovyet Rusya ve Polonya:* Nadir Nadi, Tel Yayınları, 3. basım, İstanbul 1973, 10 TL.

o *Sendika Başkanı* (Mizah romanı): Faruk Erginsoy, İstanbul 1973, 10 TL.

o *Dişliler Arasında* (Hikâye): Lütfi Kaleli, Yücel Yayınları, İstanbul 1973, 10 TL.

o *İstinye Suları:* Oktay Akbal, Sander Yayınları, İstanbul 1973, 10 TL.

o *Yarın Sabah* (Şiirler): Feriha Aktan, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1973, 7,5 TL.

GÜN DULUNDU NEYLEYİM GÖLGEYİ, DOSTLAR GİTTİ NEYLEYİM YAYLAYI?

Musa Baran

Kaygısız, dertsiz olmuyor bu yaşam. Bir yandan sevinecek oluyoruz, öte yandan yine vuruyor felek şamarı, «Gülünecek zaman mı, ağlayacaksın!.» diyor sanki. Ve ağlıyoruz böylece güleceğimiz yerde...

Daha Sabahattin Eyuboğlu'nun acısı silinmeden içimizden Cevat Şakir Kabaağaçlı'yı (Halikarnas Balıkçısı'nı) yitirdik. Yine yasa büründük doluk doluk gözlerimizle. «Ee.., ne yapalım, hepimizin gideceği yer orası, çaresiz bu ırmak böyle akacak» deyip geçilesi ölümlerden değil bunlarınkisi. Bizim için koca koca kayıp her ikisi de. İçinde bulunduğumuz ortam böylesi ululara öylesine muhtaç ki, işte yasımızın çoğu ondan. Sabahattin Eyuboğlu yüce bir dağdı, başı bulut bulut dumanlı. Her doğan gün alnından öper, dolunay göğsünde barınırdı. Alabildiğine doğa, verebildiğine cömert, insancıl, halktan yanaydı. Yemez yedirir, giymez giydirirdi. Kimseye zararı yoktu. Dost canlısıydı. Ellerin derdiyle yandı, tükendi gitti... Balıkçı, dalga dalga coşup taşan denizdi. Gün onun bağrında yanar, dolunay şıpır şıpır onunla oynaşır, o yine de doymaz, «Hani çocuklar olmasa ben beni denize atar, mavilere karışırım.» derdi. Alçak gönüllü, güler yüzlü, hep neşeliydi. Yakınmaktan, yakınanlardan hiç hoşlanmazdı. Kara kara sürgünleri mavi görürdü. İçinde bitip tükenmez, aşırı bir özlemi vardı. Yaşamak istiyordu, yalnız bu dünya için yaşamak. İşte bu özlemle kendini kıyılara çarpa çarpa tüketti, o da gitti...

Onlardan bize kalanlar pek çok. Kitaplar, çeviriler, dostluk duyuları içinde merhabalar... Ama, bunların üs-

tünde yüce bir mirasları var ki, ben onun sözünü etmek istiyorum. KİŞİLİK'dir bu. Koca ömrü geleceğin yavrularına adamaktır bu. Yazmak ile, söz ile kolay kolay anlatılmaz. Ama örnek örnek yaşamak ile herkes kavrayıverir, ibret alır, kişiliğini kazanır. Sonucu her ikisi de kendilerini harcadılar seni beni yarattılar.

«Yeryüzü çocuklarının en yüce mutluluğu yine de kişiliktir.» diyordu Goethe. Öyledir; insan bir başka türlü zengin oluyor, umutlu, mutlu, sevinçli oluyor onunla, yürekli oluyor daha doğrusu. Kişilik, kasılmakla ya da kendini ayrı çekip bön tutumlarla kazanılmaz elbet. Kişilik yürekliliktir. Ama kabadayılık değil, kaba kuvvetle başkalarının sırtına binmek değil. Hak ve hukukun gösterdiği, iyilik ve dürüstlüğün yarattığı, sevgi dolu ulu bir pınardır. Doğadan alır insanlara verir. Tıpkı Sabahattin ile Balıkçı gibi, onlar da hep doğadan alıp insanlığa sunmuşlardır. Onun içindir ki zaten, özge kişilikleri vardı, yürekliydiler.

Her ikisi de gençlerle birlik akıp gelen zamana uyabilmişler, artkıntı olmamışlardır. İsim vermek istemiyorum, ama nice ulu bildiğimiz kimseler gençlere ayak uyduramadılar da, hani kedinin eremediği ciğere pis dediği gibi gençliğe dil uzattılar, kem baktılar. Gençlik, senin benim meyvemdir dostlar. Gelecek onlarındır, hani biz istesek de istemesek de. Ve biz öleceğiz, onlara kalacak bu dünya. Bu akışta gocunmak gaflettir, gericiliktir. Balıkçı da, Eyuboğlu da dalgalar örneği devrilip gelen zamanı çok iyi biliyorlar, geleceği yürekten selâmlıyorlardı. Bu ulu yeteneklerinden ötürüdür ki, gelecek de onları selâmlayacaktır.

Her ikisi de sevilmeden sevebiliyorlar ve bu sevgiyi tükenmez ırmaklar örneği insanlığa sunuyorlardı. Sevilmeden sevmek herkesin harcı değil dostlar. Haksızlık-

lara karşı durdukları için, hep özgürlüğü savundukları için, din ya da milliyet istismarcılarını kınadıkları için, genellikle politikacılar tarafından suçlandırıldılar.

Balıkçı da, Sabahattin Eyuboğlu da bize bizi öğreten hümanist kişilerdi. Onların ya da onlar gibi insancıl davrananların cebinde eridi gitti bu suçlamalar.

Birbirimizi iyi tanıyalım; yurttaşız, bu güzel Anadolu'nun bağrında büyüdük hepimiz de. İftira etmeyelim birbirimize. Kem bakmayalım eremediğimiz yüce mertebelerdekilerine. Kimseye kalmaz bu dünya...

Her taş yerinde ağırdır. Balıkçı tüm insanlığa yakışan, daha çok geleceğe dönük yüce bir varlıktı. Ama nasıl şaştım bilseniz, Bodrum, Balıkçı'yı öylesine bağrına bastı ki, meğer biz Balıkçı'yı tanımıyormuşuz. Meğer Balıkçı Bodrum'da çok, ama çok daha ağırmış. Taşına, toprağına kurban olayım Bodrum. Tarih bunu yazacaktır, gelecek seninle övünecektir. Aslında mutluyum doğrusu. Üzüntüm neye biliyor musunuz? Her ikisi de kırgın gittiler. Divan onlara değer paylarını esirgedi, üstelik iftira da etti. Ne desek boş artık. Gün dulundu neyleyim gölgeyi, dostlar gitti neyleyim yaylayı?..

o

BİZE GELEN ESERLER

- *Çaput* (Hikâyeler): Hüseyin Ulaş, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1973, 10 TL.
- *Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye Yayınları:* Katalog No. 9, Elif Kitabevi, İstanbul 1973, 10 TL.
- *Değinmeler:* Günel Altıntaş, Soyut Yayınları, İstanbul 1973, 7,5 TL.

YAŞAYAN PÎR SULTAN

Hüseyin Erdem

Gününde kendini aşmış, çıkarlarını halkın çıkarlarıyle birlikte tutmuş, bir aydın, bir eylemciydi Pîr Sultan, bir dolu çağdaşı arasında. Bugüne kalışının nedenini de, içinden çıktığı kitlenin sözcülüğünü yapmasında, o uğurda *«canı başı hak yoluna»* koymasında aramalı.

Pîr Sultan nasıl günümüze bir büyük kavganın adamı, bir düşüncenin sözcüsü olarak kalmışsa, Ruhi Su da bir çığır açıcı, türküler ustası, bu dalda çoğul söyleyen tek yorumcumuz olarak kalacaktır yarınlara. Sabahattin Eyuboğlu'nun deyimiyle bir *«koro başı»* olarak. Söylediği acılı, ezik türkülerde bile mızmızlanma, gevşeme yoktur. Tersine, bir yiğitlik, bir boyun eğmezlik egemendir dile gelen acıya bile. Dinleyiciyi belli bir düzeye getirir. Hep diri, hep ayakta tutar insanın yüreğini de, düşüncesini de, alışılmışın, kalıplaşmışın dışında söyleyerek. Sanatının ikili işlevi var: Bir yandan türküleri sevdirirken, öte yandan bu sevgiye süreklilik kazandırıyor. Türkülere katkısının nedeni, halkla, halk kültürüyle bir alışveriş içinde olmasında, bu alışverişten elde ettiklerini bir başka kültürle yoğurmasında aranmalıdır. Ruhi Su'da en önemli yan, *halk kültüründen yararlanarak sunduğu yapıtların, yine halkın yararlanabileceği yapıtlar haline gelmesidir.*

o

Abidin Dino'nun tâ yüzyıllardan beri çağlaya durula günümüze kadar uzanan bir yanık deyişi, bir haykırmayı dile getiren o güzelim kapağı içinde çıktı *Pîr Sul-*

tan Abdal plâğı. Plâkta, Pîr Sultan yaşamı, düşüncesi, kısaca eylemiyle yaşıyor. Bu plâkta Ruhi Su, *Pîr Sultan Türküleri* ile birlikte, başka öğelerden de yararlanmış. Şem'î Baba'nın (19. yy. Konya)

Halka makbul olmak ister hakka mağfur olmadan

dizesiyle biten nefesinin plâğa alınışı, hem halkın kanlı zalim diye nitelediği Hızır Paşa'yı daha belirgin bir biçimde ortaya koymak, hem de müziğe biçimsel bir bütünlük kazandırmak amacıyle olsa gerek.

o

Bütün öteki büyük ozanlarımız gibi Pîr Sultan da sığmaz plâklara. Sığabildiğince yaşatmaya çalışmış Ruhi Su onu, ihanetlerle dolu o büyük dramı, yiğitliği, baş eğmezliği, direnişi ile.

Yola yoldaş gerek. Yoldaşsız yol sürülür mü? Ya ihanet ederse içlerinden biri? Aynı kavganın savaşçıları olmaları gerekirken, sözlerinde durmayan, kaçan, çıkarcı, dönek, «*hiçbir ikrarında ahdi*» bulunmayan dostlarına sesleniyor Pîr Sultan:

Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz

Hep hakkın gerçekleşmesi, yerini bulması isteği dolu Pîr Sultan türkülerinde.

Gönül hak arzular canım hayhayda

Gördüğü bütün ihanetlere; devlete ve ona sırtını dayamış *Hızır Paşa*'lara karşın, direnen, o en ilkelinden en

gelişmiş insana kadar, tarih boyunca herkesi ürperten soğuk yüzlü ölüme kafa tutabilmiş sayısı az eylemcilerden biri olarak karşımıza çıkıyor Pîr Sultan. Halk öyle benimsemiş ki onu ve haksızlığa kafa tutuşunu, asılmaya giderken bile türkü söyletmiş ona. Asılışını eski efsanelerle birleştirerek zengin boyutlar kazandırmış. Ecel fermanı, devletin Hızır Paşa'sı eliyle boynuna asılan Pîr Sultan'ı darağacından çok, dostları sarsmış:

Şu illerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yaralar beni.

Pîr Sultan inandığı yolda yorulmak bilmez bir savaşçı, Yunus'un deyimiyle «*bir usanmaz ozan*»dır. Halkın yoksulluğu, sömürülmesi pahasına devran sürenler ve onlardan yana olanların baskılarına karşı boyun eğmeden direniyor Ruhi Su'nun sesinde. Kurulu düzenin yasalarını uygulayan kadılara ise hiç metelik vermiyor. Bir bakıma, inatla ve dirençle, daha sağlam bir adalete sığınıyor:

Dünya kadısına ben sorulmazam
Kalsın benim davam divana kalsın.

Ali, Hasan, Hüseyin, Şah birer semboldür Pîr Sultan'da. Dönemlerinde haksızlığa uğramaları, yönetenlerce baskı altında tutulup öldürtülmeleri nedeniyle. Pîr Sultan «*meydanda mert*», halkı haklı bir savaşa çağıran bir ozandır. Hakkın gerçekleşebilmesi için mazlumların zalimlere karşı birlik olması, bu kavgada yer alması gerektiğini duyuruyor. Onca savaş günleri gelmiştir artık. Ali'nin kişiliğinde halka sesleniyor, kavganın kurulması için:

Kızılırmak gibi bedinden boşan
Hama'dan Mardin'den Sivas'a döşen
Düldül eğerlendi Zülfikâr kuşan
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi.

Pîr Sultan'ın ölüme kafa tutmasının nedeni; inandığı yolda savaşarak ölümsüzlüğe kavuşacağına inanması olmalı. Bu değil mi Pîr Sultan'ları yaşatan, yaşatacak olan. Pîr Sultan'ın göçüp gitmiş bedeni. Ama eyleminin yiğit anısı kalmış. Halk onu yine yaşatmış Pîr Sultan'ca söyleyerek:

Gündüz hayalimde gece düşümde
. . . .
Koç babam astılar kanlı Sivas'ta
Darağacı ağlar Pîr Sultan deyi

Bugün de canlılığından hiç kaybetmemiş Pîr Sultan'ın savaşı. Ve Hızır Paşa'ları doğuran, doyuran, koruyan koşullar sürdükçe, bu kavga da sürecek, bir değil bin Pîr Sultan dirilecektir:

Üçüncü ölmem bu hain
Pîr Sultan ölür dirilir.

Bir nefesler bütününden oluşan Ruhi Su'nun plâğı Pîr Sultan'ın yaşamakta olduğunu ve yaşayacağını bir kez daha duyuruyor insana. Yaşayacak Pîr Sultan'lara selâm.

«ŞAHİN KOCASA DA VERMEZ AVINI»

Mehmet Ergün

Yaşamından damıttığı imgeleri dizelerinde yoğunlaştırarak, dünden-bugüne ulaşabilmiş ozanlarımızdandır Dadaloğlu. Algıladığı gerçek, yaşamının bir kesitini içerdiği için, söyledikleri, çoğu kez kendisiyle ilintilidir. Deyişlerindeki içtenlik de bundan ileri gelmektedir, sanırım. Ne ki, Dadaloğlu'nun algılama eyleminde kendisini odak olarak almaması, «ben-dışı» şeyleri «ben»ı daha iyi verebilmek için bir araç olarak görmemesi, ürünlerine, tekilde çoğulu, özgülde evrenseli yansıtma niteliği kazandırıyor.

Köroğlu ile Karacaoğlan'ın bileşkesidir Dadaloğlu. Ama tek yanlı bakıldığında ne tam Karacaoğlan kokar deyişleri, ne de Köroğlu. Bir bakıma o, Karacaoğlan'ın lirik deyişlerini Köroğlu'nun epik deyişleriyle bütünleştirmiş, doğal ve toplumsal olgulara bakışta değişik yorum getirmiştir.

«At dördünde güzel on beş yaşında»

Dadaloğlu'nun deyişlerinin tüm özelliklerini yansıtır bu dize. «At dördünde» fizyokratist ekonomik büyümenin etkin olduğu bir dönemde yiğitin simgelerinden birini ifade eder. «Güzel onbeş yaşında»ysa tutkuyu yansıtır. Başka bir deyişle bir yanı Köroğlu, bir yanı Karacaoğlan...

o

Bir aşiret çacuğudur Köroğlu. Bu nedenle dizeleri yayla kokar, dağ kokar. İşlediği sorunlar yerel bir nite-

lik taşır. Öyleyken bir yörenin sanatçısı değildir o. Ulusallık katına yükselebilmiş bir sanatçıdır. Halkın gönlünde taht kurmuş, kuşaklardan kuşaklara bir masal kahramanı gibi yaşayarak geçmiş, günümüze dek gelebilmiştir. Bunun bir tek nedeni var: Yaşamıyla bütünleştirdiği dizelerinde, bu toprak halkının ruhunu çok iyi yansıtmıştır Dadaloğlu. Sazıyle tüfeği, sözüyle de kavgayı özdeşleştirmesini bilmiştir. Bu çok önemli bir noktadır. Halkın gönlünde yer etmiş, çoğu kez ermiş ya da evliya katına çıkarılmış kişilerin yaşamlarını inceleyin, onların da bu özelliğe sahip olduklarını görürsünüz. Bu nedenledir ki, bir çoban, bir köylü çocuğu İnce Memed'i okur, ondan tat alır da, Rahmet Yolları Kesti'yi okuyamaz, okursa da Uzun İskender'i kendi kişiliğine yabancı bulur.

o

Dadaloğlu tüfeğiyle sazını özdeşleştirmiş bir sanatçı. Ürünlerinin büyük bir kısmı, bu durumu yansıtır. Bu nedenle, tarihsel bir bakış açısından yaklaşmamız gerekmektedir ürünlerine.

Dadaloğlu'nun ortaya çıktığı dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik bir bunalım içerisinde bulunduğu günlere rastlar. Reaya-devlet çatışması biçiminde beliren çıkar zıtlığının, ticaret yollarından sağlanan rantla dışsal talan yoluyla elde edilen ganimet miktarının düşmesi üzerine, harcamaları karşılamak için konan yeni vergilerle derinleşmesi, toplumsal birtakım karışıklıkların doğmasına yol açmıştır. Ağır vergiler karşısında toprağını terkedip (çiftbozup) şehirlere kaçan köylülerden boş kalan yerlere insan yerleştirmek isteyen devlet, bu iş için aşiretleri biçilmiş kaftan ola-

rak görür. Konar-göçer bir yaşama alışkın olan aşiretler bu durumu tepkiyle karşılarlar ve isyan bayrağını açarlar. Çatışmalar başlar. İşte Dadaloğlu bu çatışmalar içerisinde kişiliğini oluşturur. Tüfeğiyle halkının hakkını savunurken, sazıyle de onların kavgasının ideolojik temellerini oluşturmaya çalışır.

«Aşağıdan iskân evi gelince
Sararıp da gül benzimiz solunca
Malım mülküm seyfi gözlüm kalınca
Kaypak Osmanlılar size aman mı
...
...
Şahtan ferman Türkmen ili göçünce
Daha da hey Osmanlıya aman mı»

İnanmış kişi gözüpekliğidir bu. Aşağıdaki dizeler de, inandığını sonuna dek savunan kişiyi işaretler:

«Yürü yiğit yürü yolundan kalma
...
Ölümden korkup da sen geri durma
...

o

Dadaloğlu'nun dizeleri bu toprağın sorunlarıyle yoğrulmuş, yoğun bir duyarlıkla yüklü. Günümüz koşulları içerisinde, anlaşılmazlıktan bir şeyler uman kişilere çok yönüyle ders verecek; hem halksız, hem de halk için bir sanatın olanaksızlığını ortaya koyacak bir nitelikte...

ATASÖZLERİ

Şemsettin Ünlü

İş bitiren deyimlerdir atasözleri, önyargılardır birbakıma. Tartışmada sözümüze güç katsın diye, üstüne basa basa söyleriz. Kendimize, kendimizi inandırmak için söyleriz. Bilgiçlik satmak için de söylediğimiz olur. Kulaktan duymuşuzdur, gönülden inanmışızdır, işimize öyle gelmiştir söylemişizdir atasözünü.

Kimdir atalar? Sizin, benim gibi kişiler. Haydi kendi kuşaklarının en bilgeleri, en güngörmüş kişileri olsun. Onlara saygımızdan ötürü, gelin biz, onların düşünlerini, yaşamlarını tarihin değer yargılarına bırakalım. Ama etkinlikleri kendi kuşakları ile birlikte geçip gitmiş olmuyor ataların. Koydukları kurallar, yaptıkları yasalar, getirdikleri alışkanlıklarla gelecek kuşaklara egemen oluyorlar bir bakıma. Bu egemenlik, yeni kuşakları mutluluklara çekip götürüyorsa ne demeli? Yeri var başımızın üstünde. Ya mutluluklara çekip götürmüyor da; anlamsız, gereksiz, acılı günler getiriyorsa yeni kuşaklara? Ya hepsine birden iyi ya da kötü demek olanağı yoksa? O zaman, yeni kuşakları eğitecek olanlar, eğitim kuramlarını bir de bu yönden gözden geçirmelidirler hemen, öncelikle.

Yeni kuşaklar kuşakların yerini aldıkça; daha insanca, daha mutlu, daha özgür yaşayacaksa kişi; dün iyi denilen, yararlı denilen şeye «iyidir, yararlıdır» deyip geçmemeli; sürekli olarak gözden geçirmeli.

Baba oğluna, ana çocuğuna, öğretmen öğrenicisine doğrunun ya da iyinin ne olduğunu öğretecek değildir. Böyle bir olanakları yok. Doğruyu, iyiyi, yararlıyı aramasını öğretsinler ellerinden geldiğince. Nedir doğru,

iyi, yararlı? Kişiye göre de olsa, topluma göre de olsa çoğu öznel, göreceli değerler elbette. Hem de aynı süre içinde bile öznel, göreceli olabilirler. Bir de değişik sürelerde, yaşamın sürgitliği içinde, nasıl öznel, göreceli olabilirler.

Her gün atasözleri söylenip yayılmaz topluma. En yenisinin bir kuşaklık yaşı vardır belki de. Günümüz koşullarının, bilimsel gerçeklerin, yeni oluşan değer yargılarının ölçeklerine vurup değerlendirmeli onları yeniden. Günümüzde de geçerli doğrular olup olmadıklarına bakmalı.

«Azıcık aş'ım kaygusuz başım» demiş atalar. Doğru mu, geçerli mi bu söz şimdi? Ne demek «azıcık aş'ım kaygusuz başım?» Kişi sağlığı yönünden ele alsanız, azıcık aş, ya elverir sağlığa ya vermez. Gereğinden çok varsıllık söz konusu ise; varsıllığın geçmişte de kıskançlık, kaygu konusu olduğuna, varsılları tedirgin ettiğine inanasınız gelir. Oysa, herkesin azıcık aşı olduğu, şöyle böyle geçinip gittiği toplumlar özgür olamıyor şimdilerde; özgür olanlar da koruyamıyor özgürlüklerini. Yoksulların avuntusu ya da «hep bana» diyen varsılların kandırmacasıdır öyleyse bu söz. Atalar sözü içinden çıkarıp bir kenara koymalı.

Aklıma gelenlerini hemen sıralayabilirim size böyle atasözlerinin. Düşünün bir üstünde, siz de yadırgayacaksınız.

«Kan kus, kızılcık şerbeti içtim de» (!) Okul kitaplarına da koymuşlardı bu sözü, biz öğrenciyken.

Kan kusalım, kızılcık şerbeti içtik diyelim! Nedenmiş? Ne anlamı, ne gereği var? Yiğitlik, onurluluk mu olur böyle yapmak? «Kırılsan da kırıl, düş; fakat eğilme sakın!» sözü de var. «Özgür yaşa» anlamına, ne de az bulunur sözlerden bu; anlarım bunu; katılırım gön-

lümce de. Kırılırsa da kırılıp düşsün kişi, ama neye kan kusmalı da kızılcık şerbeti içtim demeli?

Daha!

«Kâr eden ar etmez», «Büyük balık küçük balığı yer», «Söz gümüş ise sükût altındır» demiş atalar.

Kişi hem kâr etmeli, hem ar etmeli oysa. Onuru ile, güvencesi ile, elinin emeği, alnının teri ile kâr etmeli değil mi? Bunlarda ar edilecek bir yan yok. Ar edilecek şeylerse, kâr için olsun yapılmamalı, akıldan geçmemeli. Doğrusu bu. İyisi bu. Eskiler de bunu böylece bilirlerdi de, kâr edenlerin arsızlar olduğunu mu belirlemek isterdiler, dersiniz? Yazık öyle ise. «Yüzüne tükürmüşler arsızın, yağmur yağıyor demiş». Kendilerine söylenen yergiyi, yüzlerinin akı, işlemlerinin kuralı yapıvermişler. Ayıklamalı böyle atasözlerini.

Büyük balığın küçük balığı yediği dünyalarda yaşamak istemiyor kimsecikler. Balık balığı yer. Denizlerde, sularda olur o iş. Suda yaşayan, suda soluklanan yaratıklar mıyız biz? Söyleyeceğiz, açıklayacağız, didik didik edeceğiz böyle kara saçmaları. Çok azdır susmanın anlamlı, geçerli olduğu durumlar. Akıllıca, ölçe tarta söz etmeli susmak yerine. Özgürce söz etmeli, altını batsın!

«Böyle gelmiş, böyle gider« demişler.

Böyle gelmiş, böyle gitmez! İyisi de, kötüsü de böyle gelmiş, böyle gitmez. Yiğitlerin, özgür kişilerin, varlığının bilincinde olanların, doğayı anlayanların; akıl gücü, yürek gücü ile değişir sürgit. Umutsuzluğa, yan çizmeğe, kendi kendimizi bağışlamağa başka gerekçeler bulmalıyız gerekiyorsa. Sürgit, zenginin parası züğürdün çenesini yoracak, zengin arabasını dağdan aşıracak, züğürt düz yolda yolunu şaşıracak; doğru söyleyeni dokuz köyden kovacaklar; bal tutan parmağını yalayacak, olmaz öyle şey!

İş yapmakla, yol yürümekle bitecek. Eğri oturulup doğru konuşulacak. Ne haydan gelecek ne huya gidecek. Hamama giren terleyecek. Rüzgâr eken fırtına biçecek. Dağ dağa kavuşmayacak, insan insana kavuşacak sonunda.

o

BİZE GELEN ESERLER

o *Özgürlük ve Anayasa Sorunları:* Ahmet Güler, İstanbul 1973, 30 TL.

o *Çağ Şiir Antolojisi:* Hazırlayan: Karyalı Mustafa Çakmak, Çağ Yayını, İstanbul 1973, 10 TL.

o *İngiliz Edebiyatı Üstüne Denemeler:* Hadiye Sayron, Ankara 1973, 12,5 TL.

o *Yedi Güzel Adam* (Şiirler): Cahit Zarifoğlu, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1973, 7,5 TL.

o *Anadolu İhtilâli:* Sabahattin Selek, Cem Yayınevi, 5. basım, İstanbul 1973, 40 TL.

o *Timsah* (Hikâyeler): Dostoyevski, Çeviren: Ahmet Ekeş, Cem Yayınevi, İstanbul 1973, 10 TL.

o *Göçebe:* Knut Hamsun, Çeviren: Behçet Necatigil, Cem Yayınevi, İstanbul 1973, 25 TL.

o *Göl Ülkesi* (Şiirler): Radovan Pavlovski, Çeviren: Necati Zekeriya, Cem Yayınevi, İstanbul 1973, 6 TL.

ATATÜRK BÜSTÜ

Ümit Kaftancıoğlu

Parlak bir tören olacağı elimize ulaşan kâğıtlardan belliydi. İlin valisi, gazeteciler, bizler, yakın yöre kaymakamları, önde gelen çok kişi çağırılmıştı. «İlimizin senatör ve milletvekilleri huzurunda...» dendiğine bakılırsa yanılmıyorduk törenin parlak olacağı konusunda.

Çok erken kalktık. Yolumuz uzaktı. Okulu yaptıran varlıklı biri. Oğlu, kızı, kendisi, damadı, arkadaşları hep özel araba kullanıyorlar. Bizi okulu yaptıran Memişoğlu'nun arabasına aldılar. Memişoğlu önde, biz arkadayız. Alman malı bir araba. Uçuyor. Önümüzde gidenler var, arkamızdan gelenler var. Lüleburgaz'da soluk verdik. Birer çay içtik. Düştük yola.

Hava soğuk. İpsala deresi iğne iğne buz tutmuş. Çok iyi. Eğer eriyik olsa toprak yollar çamura döner, batarız. Yaya mı gideceğiz? Bize yakışır mı yaya yürümek? Üşürüz sonra. Ne ayakkabımız kalır, ne giyimimiz kalır, ne de tutarımız. Köye gidenin yaya gideceğini kim söylemiş? O köyün içine, tören yapacağımız yerin ortasına, göbeğinecek arabayla gitmeliyiz. Doğrusu Almanlar bizim için yapmışlar şu arabaları; köy yolunu içiyor.

Yol kavşağında kapkara, al bayraklı, uzun, kuyruklu bir arabaya ulaştık. Edirne valisinin arabası olduğu belliydi. Rahvan bir at gibi ırgalıyor araba. Önünde koruma polisi, arkasında jip. Birkaç öğretmen doluşmuş Halk Eğitim'in jipine. Onbeş araba olduk. Az sonra gideceğimiz köy belirdi. Memişoğlu köyden bazı olaylar aktardı bize.

«... çalışmayanlara gündelik yazılmış, birkaç kişi

Hacca gitmiş. Köyden kaçanlar var şehre. Bunun önünü almak gerek. Köy okulu bir ahırdaydı. Gelen öğretmen durmuyordu... Benim fabrikamda çalışan bir işçinin köyüdür. İşçim geldi söyledi bana, ben de yaptım...»

Kulağım Memişoğlu'nda, gözüm köyde. Gittikçe yaklaşıyoruz. Batıya doğru sivrilen bir tepenin doğu yamacında. Sabah tütünleri köyün seçilmesini engelliyor. Karanlık köy. Görünen tek yapı köyün camisi. Minaresi gökleri deliyor. Kaç yüz bin para gitmiştir bu minareye şaşıyorum. Cami bile dumanların üstüne çıkmış. Uzağında, yakınında birkaç koyun. Birkaç eşek. At, öküz, manda... Küçük bir köy.

«Partinin yardımı olmuş caminin yapılışında. Ev başı da birer koyun vermişler. İmam parası köyden. Aylık vermiyorlarmış. Milletvekilleri söz vermiş. Bu seçim sağlama size aylıklı imam...» demişler.

Köye daha iki tarla boyu var. İyice seçilmiyor. Tezek mi yakıyorlar? Çöplüklerde, damlarda, kapıda, bacada kimseler de yok. Tören yapılacak köy böyle mi olur? Şu iyiliksever Memişoğlu'na karşı ayıp böylesi, diye kızıyorum.

Hemen sola döndük. Yolu bıraktık. Köye girmedik. Yanımızdaki tümseğin arkasında yeni okul. Önünde köylüler. Kadınlar uzakta. Kara kara. Sarılı sarılı. Din kaçırmamış bunları bizden, yüzyıllardır yaptığımız baskılar diyorum. Biz düşman gibi giriyoruz bunların arasına. Girmişiz, almışız, yemişiz, sonra da dövmüşüz bunları, aşağılamışız...

Erkekler sıra sıra. Yaşlılar önde. Gençler, yeniler arkada. Yamalı, eski, yırtık, solgun, paramparça bu köy. Okulun çevre duvarından okulun kapısına varan tek sıra öğrenciler. Solgun, biçimsiz, kolu bedeni ayrı önlük-

ler. Uydurulmuş yakalıklar. Kimi sıkı, kimi patlar gibi, kimi çok çok büyük lâstik pabuçlar. Yüzleri, yanakları kavlamış, kabarmış, burunları akmış, kanamış öğrenciler. Titriyorlar. Valilik erken gidip dönmeyi istemiş. Giriş kapısında öğle üstü bir tören varmış, oraya katılacakmış. Gelen turistleri karşılama töreni. Öğretmen de tan atarken dizmiş öğrencileri. Yakın köyden, Kıranlı'dan gelmiş öğrencilerin yarısı.

Dayanılır şey değil öğrencilerin durumu. Ayakları, elleri donmuş. Burunları kanamış soğuktan. Biz hepimiz törenin önemli kişileriyiz. Valimiz sevgiyle şapka kaldıracak «sağol» diyecekler. Aralarından geçeceğiz utanmadan. Okula gireceğiz sonra. Şu çiğnediğimiz kara toprak yerine, okula gireceğiz. Dayanamadım:

Sayın Vali Bey, öğrencileri içeri alalım. Soğuktan ölmüş bu çocuklar. Burunları kanamış soğuktan. Titriyorlar. Ayakları lâstik...» dedim.

Vali Millî Eğitim Müdürüne söyledi, müdür kızdı öğretmene. Öğrenciler alındı içeri.

Konuşmalar başladı. Büyük iş adamı övüldü. «Buranın tek eksiği bir Atatürk büstüdür, onu da yakında dikeceğiz» denildi. Birkaç köylü konuştu. İş adamı, Memişoğlu konuştu. Arkasından hacı konuştu. Hacıyı çok sevdim. «Biz hacca gittik, sevap işledik. Bu okulu yaptıran Memişoğlu'nun ellerini öperiz, o daha büyük sevap işledi» diyebildi. Şaştım doğrusu. Öğretmen bocaladı. Millî Eğitim Müdürünün kızması öğretmeni iyice şaşırtmış. Okuyup yazmadığı, okuldan çıktığı gibi kaldığı da açık açık sırıtıyor.

«Suzsuç bu öğretmen biliyorum. Kitap gelmez, gazete gelmez. Gelse alamaz. Alsa öğretmen okuyor» denir. İçinden çıkılmaz bir dar boğaz öğretmenin durumu.

Sözün kısası tören bitti. Okulu gezdik. Köye on yıl yeter. İki derslik, bir soluklanma yeri, işlik, öğretmen odası, küçükçe. İki de öğretmen evi. Ben Memişoğlu'nun büyüklüğüne öğretmen evlerini görünce evet dedim. Köylünün oturduğu evler öğretmen için ev sayılır. Öğretmen aslında o evin çocuğu. İlle vermezler öğretmene. Çok öğretmen gece derslikte yatar, sabah yatağını kucaklar işliğe saklar bu bölgelerde. Kimsenin öğretmene verilecek evi yoktur.

Solukluk dediğim yer büyükçe. Yüz öğrenci gezebilir. Orada masalar, sıralar halkalanmış. Üstlerini örtmüşler. Yiyecek, içecek dizmişler. Sardık. Hep biz, gene biz, yiyen biz, doymayan biz. Ye babam ye ettik. Köyden bir hacı, bir muhtar, bir de köyün kabadayısı olduğu belli bir çenebaz. Öbürleri bakakaldılar. Boğazıma tıkanıyor lokmalar. Lokma yerine, tavuk yerine, pilav yerine zehir zıkkım yemeliyiz biz. Çocuklar bakışıyor. Öğretmen ikide bir kovuyor onları. Şehirden yiyecekler gelmiş, taaa İstanbul'dan İpsala'ya. Kırmızılı, sarılı, irili, ufaklı, acılı, kesmeli, bükmeli, tuzlu, tatlı... Binbir yiyecek. Sonra içkiler... Köy, köy olalı, Yamacık Yamacık olalı böyle içki, böyle yiyecek görmemiştir. Bırakın Yamacık'ı, İpsala görmemiştir.

Biz kahve içmek için oturduk öğretmenlerin evine. Söz, sohbet... Kahveler geldi. İçtik. Valimiz gümrük sigarası tuttu. Hacı gözlerini parlata parlata içti.

Sonra kalktık. Biz valinin arabasıyla Edirne'ye yöneldik. Asfalt yol, kuyruklu araba, albayrak. Ağzımızda gümrük sigaraları, karnımızda bin türlü lokma, kanımızda alkol...

«Okulun tek eksiği Atatürk büstü, köyün bir tek eksiği Atatürk büstü» diyor vali. Karşımızdan iki karaltı, köye yönelik. Sırtlarında çalı çırpı. Yaklaştık. İki kadın.

Yamacıklı. Ayçiçeği toplamışlar deli düzlerden. Yalın ayakları yarık yarık, açlıktan, yorgunluktan bitkinler. Tartıla, devrile asfaltta yol verdiler bize, valiye, albayrağa.

«Okulun, köyün tek eksiği Atatürk büstü» diyor vali. Albayrak üzgün üzgün dalgalanıyor yol boyu. Biz utanmadan gümrük sigarası içiyoruz gene. Gene insanız, varız, ayaktayız, gülüyoruz Edirne'ye doğru.

o

TÜRKÇEYE KIYANLAR

«Devleti bir uzviyet, milleti de bu uzviyetin uzuvlarından biri saymak, millet yani uzuvdan evvel veya hiç olmazsa uzuvla yani milletle aynı zamanda Devlet yani uzviyetin vücuda geldiğini düşünmek ve iddia eylemek olur.»

Dr. A. Selçuk Özçelik

İst. Üniversitesi Esas Teşkilât Hukuku Profesörü
Esas Teşkilât Hukuku Dersleri, Birinci Cilt,
Umumî Esaslar, İstanbul 1966, s. 48.

o

GERÇEK SİNEMA, TÖB-DER, SOYUT, DİSK, YENİ ADIMLAR, BİRLEŞEN ÖĞRETMEN, YARINA DOĞRU, YEDİNCİ SANAT dergilerini salık veririz.

ÖZGÜRLÜĞE KARŞI HAZIRLANAN KOMPLO

Robespierre

Belçika'da uğranılan yenilgiler, Dumouriez'nin ayaklanması ve Paris'te buhranın başgöstermesi üzerine, Robespierre, Millet Meclisi'nde, ilk defa olarak (2 Ağustos 1793), Gironde'u açıktan açığa Devrimi yitirmekle suçluyor.

Güçlü bir fesat komitesi, bizlere bir kralla birlikte bir çeşit aristokratik anayasa vermek için, Avrupa'nın zorbalariyle gizliden gizliye elbirliği ediyor. Yabancı silâhların gücü ve içerideki kargaşalıklarla bizleri, bu yüz karası uzlaşmayı kabul etmek zorunda bırakacağını umuyor. Bu sistem, İngiliz hükümetinin işine geliyor, bu birliğin ruhu olan Pitt'in içine geliyor; bütün gözü yükseklerde olanların işine geliyor. Bu sistem, eşitlikten nefret eden, mallarına mülklerine kadar her şeyleri ellerinden gidecek diye içlerine korkular salınan bütün aristokrat burjuvaların hoşuna gidiyor; aristokrasinin temsil edileceği bir yönetimde ve yeni bir kral sarayında, o kaybettikleri afralı tafralı rütbelere yeniden kavuşacağız diye sevinen soyluların da hoşuna gidiyor. Cumhuriyetse, yalnız halka uygun geliyor: temiz ve yüksek ruhlu her seviyedeki insanlara, insanlığın dostu filozoflara, sans-culotte'lara...

Sözünü ettiğim aristokratik sistem, Feuillants ve Modérés adlarıyle tanınan, La Fayette ve bütün benzerlerinin sistemi idi, ve onların yerine geçenler tarafından devam ettirildi. Bazı ileri gelen kişiler değişti ama, amaç aynı kaldı, araçlar değişmedi. Şu farkla ki, devam-

cılar gelir kaynaklarını çoğalttılar ve taraftarlarının sayısını artırdılar.

Bugüne kadar Devrim sahnesinde görünen bütün açgözlülerin şu ortak yanı vardı: Hepsi, halkın haklarını, ona ihtiyaçları olduğu sürece savundular. Hepsi ona, en kurnaz ve en güçlüler eliyle güdülmek için yaratılmış aptal bir sürü gözü ile baktılar. Hepsi, Temsilciler Meclisi'ne, açgözlü veya safdil insanlardan oluşmuş bir kurul gözüyle baktılar; canice tasarılarına âlet etmek için onları ya baştan çıkarmak ya da aldatmak gerektiğine inandılar. Hepsi, halk derneklerini, Saraya karşı kendi yararlarına kullandılar ve Saray'la anlaşır anlaşmaz veya onun yerini alır almaz, bu dernkeleri ortadan kaldırmaya çalıştılar. Hepsi de, sırayla, zaman ve koşullara göre, Jacobin'lerden yana ya da onlara karşı savaştılar.

Bugünkü egemenler, kendilerinden öncekiler gibi, tutkularını ölçü ve özsaygı maskesi altında gizlediler. Kendilerinden öncekiler gibi, özgürlük ilkelerini gözden düşürmeye çalıştılar.

Bu işde daha başarılı olmak için, kimi zaman bu ilkeleri gülünç biçimlerde uygulamaya bile kalkıştılar. Yurdun bütün dostlarına kışkırtıcı, anarşist dediler. Kimi zaman da, bu iftirayı başarmak için, gerçek kışkırtıcı ve anarşistleri ortaya sürdüler. Büyük cinayetlerini örtbas etmek için, onları halka maletmekte büyük ustalık gösterdiler. Daha ilk zamanlardan, bir toprak yasası hayaleti ile halkın içine korkular saldılar: Zenginlerle yoksulların çıkarlarını birbirinden ayırdılar. Kendilerini, Sans-culotte'lara karşı zenginlerin koruyucusu gibi gösterdiler. Bütün eşitlik düşmanlarını kendi partilerine çektiler. Yönetimi ve bütün mevkileri ellerine geçirdikten, mahkemeleri ve devlet dairelerini buyruk-

ları altına aldıktan, devlet hazinesine el koyduktan sonra, bütün güçlerini, halkın uyanmasını durdurmaya, kralcılığı ayıtmaya ve aristokrasiyi diriltmeye harcadılar. Enerjik yurttaşlara baskı yaptılar, ikiyüzlü Modéré'-leri korudular, halkın savunucularını ardarda baştan çıkardılar, biraz yeteneği olanları kendi dâvalarına bağladılar ve çelemediklerine de işkence yaptılar. Erdemi yıldırmak, yurt düşmanlığını, kalleşliği ödüllendirmek uğrunda halkın bütün gücü tüketilir, yok edilirken, Cumhuriyet nasıl yaşayabilirdi?

Çeviren: V. G.

ANADOLU TÜRKÇESİ
LIII

İsmet Zeki Eyuboğlu

DAĞAR, DAHA, DUDUKUŞU, GULYABANİ, TASA, TASALANMAK, TEKE, TEN, TİKE, TİRİT, TURUNÇ, YAS.

Dağar, farsça *tegâr*'dan. Anadolu türkçesinde içine bal, pekmez, yoğurt konan ağzı büyük, toprak kap. Farsçada da eşanlamlıdır.

Daha, eski türkçe *takı*'dan. Bunun *tahi, dahi* gibi söylenişleri de vardır. Anadolu türkçesine Asya türkçesinden geçtiği sanılan *dahi*'nin Hititçe eşanlamda *dakkı (takkı)* sözüyle yakınlığı, özdeşliği ilginçtir. Hitit kaynaklı olması daha uygun görünüyor.

Dudukuşu, farsça *tuti*'den. Anadolu türkçesine önce *dudu* olarak geçti. Sonra *kuş* ile birleşerek *dudukuşu* oldu. *Dudu* Anadolu'da kadın adı olarak da kullanılır. *Dudukuşu*'nun bir adı da *papağan*'dır. *Tuti* türkçeye şiir yoluyla girdi.

Gulyabani, arapça *guul-i beyâbâni*'den. Arapçada *guul* (ğuul) *hortlak,* çölde insana yolunu şaşırtan korkunç *görüntü* anlamına gelir. *Beyâbân* ise *çöl* demektir. *Guul-i beyâbâni* (çöl umacısı, çöl hortlağı) türkçeye değişip *gulyabani* diye geçti.

Tasa, farsça *tâsâ*'dan. Farsçada *kaygı, üzüntü, sıkıntı, acı* gibi anlamlara gelir. Türkçeye sesler kalınlaşarak *tasa* biçiminde geçti. Bunun gene farsçada *tâs, tâse* gibi karşılıkları vardır.

Tasalanmak, farsça *tâsâ* ile türkçe *la-n-mak*'tan. Türkçede üzülmek, acı duymak, kaygılanmak anlamına

gelen *tasalanmak* sözünün kökündeki farsça *tâsâ* sözünün *kadınların aşyermesi, yüzde çıkan siğil* anlamı da vardır. *Tasalanmak* gerçek anlamı ile kadınların aşyermede duydukları acı, üzüntü, kaygıdır. Sonradan daha geniş bir anlam kazanıp üzülmek, kaygılanmak anlamını içermiş. Sondaki «lanmak» ektir.

Teke, farsça *teke*'den. Evcil, ya da yabanıl erkek keçi. Sürünün önünde giden *kösem.*

Ten, farsça *ten*'den. Farsça *gövde* anlamına gelir. Türkçeye geçerken biraz değişikliğe uğramış, gövdenin örtüsü olan *deri, gön* karşılığı olmuş.

Tike, farsça *tik*'ten. Farsça *tik* türkçede *lokma* karşılığıdır. Doğu Anadolu halk ağzında söylenir. *Bir tike ehmeh,* bir lokmak ekmek, demektir. *Parça* karşılığıdır. *Bir tike ekmek* (bir parça, bir küçük dilim ekmek, bir lokma ekmek) gibi.

Tirit, farsça *terîd*'ten. Farsçada *terîd, terît* sözleri etsuyuna, tatlı suya (hoşâb'a, hoşafa), süte doğranmış ekmekle yapılan yemek anlamını içerir. Türkçede de eşanlamda söylenir.

Turunç, farsça *turunc*'tan. Farsçada *ağaçkavunu* demektir. *Buruşuk, kırışık, büklüm, kıvrım* anlamlarına da gelir. Ağaçkavunu pek buruşuk, kırışık olduğu için bu anlamda söylenir. Türkçeye *turunç* olarak eşanlamda girdi.

Yas, arapça *ye's*'ten. Arapçada *üzüntü, acı, kaygı, sıkıntı* karşılığı geçer. Türkçeye girerken ses değişimi sonucu *yas* oldu.

OLAYLAR YORUM İSTEMEZ
(15.10. - 15.11.1973)

Oğuz Arıkanlı

15.10. Eğer Halk Partisi, bir kısım toplumun gaflet reyi sayesinde parlamentoya, yüz civarında bir milletvekili sayısı ile girecek olursa, Türkiye'de huzuru sağlamak nasıl mümkün olacaktır? Demokratik rejim sağlık ve selâmetini nasıl muhafaza edecektir? Hükümetler, millete ve memlekete hizmet taşıyabilme rahatlığını nereden bulacaktır (Fatin Fuad - Son Havadis)

17.10. Sonuç: CHP 185, AP 148, MSP 49, DP 45, CGP 13, MHP 3, TBP 1. (Gazeteler)

18.10. Bazı aydınlarda şöyle bir görüş var: Demokrasi olmasın, ama özgürlükler olsun. Askerî veya yarı askerî idare olsun, ama özgürlükler devam etsin. Bu imkânsızdır. Bunun böyle olduğu bazı çevrelerce sobaya el sürüldükten sonra anlaşıldı. Bu da bir aşamadır. Özgürlükler dolayısiyle, şiddet olaylarının, eylemlerin tekrar dirileceği kaygusu tamamiyle geçersizdir. Çünkü özgürlük şiddeti doğurmaz, aksine... Şiddeti, baskı ve özgürlük kısıtlamaları davet eder. (Bülent Ecevit - Milliyet)

20.10. Bari ölmüşlerle uğraşmayalım. Ayıptır. Kazanamayan adaylardan biri tutmuş demeç vermiş:
— «Bu seçim, hava çok değişik» demiş, «Menderes bile olsa bir şey yapamazdı.»
Daha ne yapacak rahmetli? Yattığı yerden 45 mebus çıkarttı işte... Yattığı yerden. (Rauf Tamer - Tercüman)

22.10. Abdülhamid'in beyti aklıma geldi:
Biz ki sahibi Eşber ve sahibi Tezer'iz
Münekkidini hatamızla çiğner ezeriz
Bu millet, CHP'yi hatasiyle bile silebilir ortadan. (Ergun Göze - Tercüman)

27.10. Ecevit'e iktidar verilirse, Türkiye 5 - 6 sene sonra bir Bulgaristan olur. Bunun bütün emareleri ortadadır. (Tekin Erer - Son Havadis)

27.10. Dediğim kadı, şair Nâbî'ye ısrar eder, Nâbî de başından savarmış. Koskoca Nâbî bir abdesthaneye tarih beyti yazmak ister mi?.. Ama kadı inatçı. Herhalde ya müstebid, ya müz'iç bir adam olacak... Nihayet Nâbî dayanamamış, şu tarih beyti yazmış:
«Kadî yaptı kademgâhı mazarrat kalmasın tende»
«Dedi târîhinî Nâbî sıçam hayrâtına ben de.»
Affedersiniz!... Bu yazının iki yerinde edebe mugayir kelime kullanılmış ve maalesef iğrenç bir konu işlenmiştir. Ne var ki; biz bu mevzulara iğrençtir diye el süremezsek bunları temizlemeyenlerin de iğrenmelerini ve hizmetlerini yapmamalarını tasvip etmiş oluruz. Onun için affınıza sığınarak bu çirkin ve iğrenç manzarayı ve bu hürmetsizlik tablosunu önünüze sermeye mecbur oldum. Umarım ki, muhtaç olanlara ve bilhassa turizmle ilgililere ders olur. (Burhan Felek - Milliyet)

3.11. Tâ 1967'de «düzenbaz» olarak tanıttığımız ve izahını yaptığımız Bülent Ecevit bu vasfında yalnız değildir. Tam kendi kadar, fakat başka bir biçimde bu düzenle oynayan, bu düzeni değiştirmek isteyen başka bir düzenbaz vardır. Bu da Necmet-

tin Erbakan'dır. Şimdi, iki düzenbaz kafa kafaya verip anlaşıyorlar. Bakalım iki düzenbazdan hangisi düzenbazlıkta üste çıkıp ötekini alt edecek? En üzüldüğümüz husus, Cumhuriyetin ellinci yılında 38 milyonluk Büyük Türkiye'nin iki düzenbaz elinde kalıp oyuncak hale gelmesidir. (Tekin Erer - Son Havadis)

3.11. Demirel, elinin tersiyle bu pişkin pembe yanağa (Erbakan) gereken şaplağı indirmiştir. Onun işi bu kadar. Üst tarafını başta Ecevit olmak üzere, önce onunla ortaklık yapmayı kuranlar, sonra da «sağ cephe» oyunuyla bir başka tarağa bir başka kokulu bezi sermenin aklıevvelliğine girişenler, düşünmelidirler!.. (Bediî Faik - Dünya)

15.11. Bozbeyli, Demirel'li koalisyonu reddetti. Demirel, bugün de MSP Lideri Erbakan'la görüşecek. (Cumhuriyet)

o

Son baskı tarihi: 30.11.1973

YENİ UFUKLAR : Aylık Sanat, Düşünce Dergisi, Sahibi ve yazı işleri sorumlusu: Vedat Günyol, Teknik işleri yöneten: Hasan Özay, Yönetim yeri: Cağaloğlı, Himaye-i Etfal sokak, Mirat han, No. 202 İstanbul, Yazışma ve havale adresi: YENİ UFUKLAR, P.K. 1034, Karaköy, İstanbul, Telefon 27 49 74, Yıllık abonesi: 50 TL., altı aylığı 25 TL., Yabancı ülkeler için iki katı alınır, İlân: Kapakta santimi 100 TL., sayfalarda 50 TL.

Hilâl Matbaacılık Koll. Şti.

İstanbul

5 TL.